

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Садржина регистарске залогe, са посебним
освртом на правни положај заложног дужника**

(мастер рад)

Менторка

Доц. др Милица Вучковић

Студенткиња

Марија Станојевић

Број индекса: М025/18-О

Ниш, 2020. година

Садржај:

УВОД	1
I БЕЗДРЖАВИНСКО ЗАЛАГАЊЕ ПОКРЕТНИХ СТВАРИ.....	- 3 -
1.1. Појам и врсте средстава обезбеђења	- 3 -
1.2. Заложно право	- 4 -
1.2. Предмет и облици заложног права.....	- 5 -
1.4. Начела заложног права	- 6 -
1.4.1. Начело акцесорности	- 7 -
1.4.2. Начело специјалности	- 8 -
1.4.3. Начело првенства	- 8 -
1.4.4. Начело официјелности	- 9 -
1.4.5. Начело недељивости	- 10 -
II РЕГИСТАРСКА ЗАЛОГА	- 11 -
2.1. Појам и развој бездржавинске залогe	- 11 -
2.2. Појам и садржина регистарске залогe	- 13 -
2.2.1. Регистарска залогa у праву Републике Србије	- 14 -
2.2.2. Регистарска залогa у другим правима	- 16 -
2.3. ПРЕДМЕТ И СУБЈЕКТИ РЕГИСТАРС ЗАЛОГЕ.....	- 19 -
2.3.1 Предмет	- 19 -
2.3.2 Субјекти	- 20 -
2.4 Правни положај заложног повериоца	- 21 -
А) Право намирења	- 21 -
Б) Право првенства	- 22 -
В) Право на прибирање плодова	- 23 -
2.5. Уговор о залози	- 23 -
2.5.1. Забрањене клаузуле код уговора о залози	- 25 -
2.6. Престанак регистарске залогe	- 27 -
III ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ДУЖНИКА КОД РЕГИСТАРСКЕ ЗАЛОГЕ.....	- 28 -
3.1. Појам заложног дужника	- 28 -
3.2. Права заложног дужника	- 31 -
3.2.1. Право на државину.....	- 32 -
3.2.2. Право употребе.....	- 32 -
3.2.3. Право на убирање плодова	- 33 -
3.2.4. Располагање предметом регистарске залогe	- 34 -
3.3. Обавезе заложног дужника	- 35 -

3.3.1. Обавеза чувања и одржавања предмета залогe	- 35 -
3.3.2. Обавеза осигурања.....	- 39 -
3.3.3. Обавеза сарадње	- 39 -
3.4. Положај заложног дужника у поступку намирења.....	- 41 -
3.5. Начин намирења заложног повериоца	- 44 -
3.6. Врсте продаје предмета заложног права	- 45 -
3.6.1 Судска продаја	- 45 -
3.6.2 Вансудска продаја.....	- 47 -
3.6.3 Јавна продаја путем надметања.....	- 48 -
3.6.4 Продаја по тржишној или берзанској цени.....	- 48 -
3.7 Обавештење заложног дужника о продаји заложене ствари	- 49 -
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	- 49 -
ЛИТЕРАТУРА:.....	- 53 -
Сажетак.....	- 56 -
Садржина регистарске залогe, са посебним освртом на правни положај заложног дужника.....	- 56 -
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА	- 61 -

УВОД

Људи ступају у различите правне односе, чију садржину регулишу најчешће путем уговора, тежећи ка остварењу материјалних и нематеријалних интереса. Велики значај за уговорне стране имају материјални интереси, који се, између осталог, остварују институтом кредитирања.

Кредит представља дужничко-поверилачки однос у ком поверилац уступа дужнику право располагања одређеном количином новца или неким другим правом на одређено време и под одређеним условима, где је утврђен начин враћања са каматом, укључујући и рокове. Са теоријског аспекта кредит представља имовинско-правни однос између два лица, односно повериоца и дужника, у коме поверилац уступа своју имовину, односно новац дужнику на одређено време и под одређеним условима.

Назив “кредитирање” потиче од латинске речи “creditum” што значи зајам. Раније се институт кредитирања заснивао на међусобном поверењу уговорних страна. Данас, у већини случајева, није тако. Повериоци не верују више својим дужницима, нису сигурни како и на који начин ће вратити позајмљено, па се поставља питање како у дужничко-поверилачком односу обезбедити сигурност испуњења обавезе друге уговорне стране, постоји ли прави начин заштите свог потраживања у таквим ситуацијама?

Поверилац који ступа у правни однос са дужником очекује да дужник поступи по договору и о доспелости потраживања испуни своју обавезу. Иако дужник у појединим случајевима одговара целом својом имовином за намирење потраживања, поверилац не може са сигурношћу да тврди да ће своје потраживање успети да намири, јер постоји могућност да дужник, рецимо, постане инсолвентан или да западне у стечај ако је реч о правном лицу. Управо због тога, поверилац има могућност да захтева да се једна ствар издвоји из његове имовине, како би се он пре свих осталих поверилаца могао намирити из вредности те ствари. Та ствар је предмет залогe и служи као средство реалног обезбеђења његове тражбине.

Дакле, поред имовинске одговорности, тзв. личног (персоналног обезбеђења) постоји и додатно, реално обезбеђење. Предност је на страни реалних средстава обезбеђења. Још у време римског права важило је правило „дужник дугује, а његова имовина одговара“ . Међутим, дужник је својом имовином могао да располаже, чак и да умањи њену вредност. Због тога су се тражили разни начини путем којих ће доћи до осигурања

повериочевог потраживања. У том случају примењује се правило „Plus cautionis in re est quam persona“ односно „боља је гаранција ствар него човек“. Тако се код реалног обезбеђења тражбине путем залогe, обезбеђивање тражбине постиже предметом који одговара за тражбину својом вредношћу. Најважнија реална форма обезбеђења потраживања је заложно право. Предмет истраживања је један од института стварног права, који спада у категорију заложних права. Реч је о институту „регистарска“ или “бездржавинска” залогa, и то са посебним освртом на правни положај заложног дужника. Пажња у истраживању усмерена је, у том аспекту, првенствено на регулисање правног положаја заложног дужника код регистарске залогe у праву Републике Србије. Регистарско заложно право је право залогe на покретним стварима које настаје без предаје предмета ствари у државину заложног повериоца, већ самим уписом заложног права у регистар залогe.

Избор теме “Садржина регистарске залогe, са посебним освртом на правни положај заложног дужника” уследио је из разлога што је тек у скорије време заживео овај институт. С друге стране, увођењем овог института правни положај дужника је на доста завиднијем нивоу у односу на традиционалне облике залагања.

До скоро се говорило само о институту ручне залогe, међутим са настанком јавне евиденције која је доступна свима, као и могућношћу да правни положај дужника буде повољнији задржавањем предмета залогe овај институт све више добија на значају.

Полазна хипотеза овог истраживања је била да је увођењем института регистарске залогe правни положај дужника, као економски слабије стране, и те како на завиднијем нивоу из следећих разлога: због тога што предметну ствар задржава, има право да исту користи, да прибира плодове, као и да је изда у закуп, уколико уговором о залози није другачије одређено.

На почетку рада се говори о појму и врстама средстава обезбеђења, начелима на којима почива заложно право, затим о правном основу настанка заложног права тј. уговора о залози и његовом дејству, о начину настанка овог права уписом у Регистар залогe.¹ Затим истражујемо садржину регистарске залогe, са посебним освртом на правни положај заложног дужника.

Рад се састоји из три целине. Аутор рада на самом почетку објашњава када је настало бездржавинско залагање кроз упоредноправни приказ пар земаља. У раду се

¹ Регистар залогe је јавни регистар заложних права на стварима и правима физичких или правних лица и других података који се, у складу са законом уписују у Регистар залогe, а све у складу са Законом о поступку регистрације у агенцији за привредне регистре.

најпре објашњава појам средства обезбеђења, као и појам заложног права. Други део рада посвећен је садржини регистарске залогe коју чине права и обавезе субјеката заложно правног односа са освртом на правни положај дужника, укључујући и његова права и обавезе као и начин намирења заложног повериоца у случају да дужник о доспелости не испуни своју обавезу. Треће поглавље носи назив „Правни положај дужника“ где се говори о његовим правима и обавезама као и правном положају у тренутку закључења уговора о залози али и касније, у случају неизмирења своје обавезе. У овом делу извршено је и поређење са традиционалним облицима залагања, са ручном залогом и хипотеком. Циљ поређења је да се што потпуније сагледа правни положај дужника код регистарске залогe.

Такође у раду је интегрисана и судска пракса судова Републике Србије.

Полазне хипотезе су:

- Правни положај заложног дужника код регистарске залогe знатно се разликује од правног положаја залогодавца код сродних заложних права - ручне залогe и хипотеке.

- Правни положај заложног дужника инспирисан је потребом да се потпуније задовоље интереси обеју страна у заложном односу - и залогопримца да обезбеди што боље намирење потраживања, и залогодавца да добије кредит под што повољнијим условима, а да истовремено не буде лишен могућности да даљим коришћењем заложене ствари остварује профит и лакше отплаћује дуг.

- Регулатива правног положаја заложног дужника је још једна потврда да у савременом праву не можемо више да се држимо изреке *Res mobiles res vilis* - Покретне ствари су мање вредне ствари (у односу на непокретности).

Методи који су примењени приликом истраживања, као и израде мастер рада су: нормативни, догматски, упоредно-правни и анализа садржаја.

I БЕЗДРЖАВИНСКО ЗАЛАГАЊЕ ПОКРЕТНИХ СТВАРИ

1.1. Појам и врсте средстава обезбеђења

Средства обезбеђења представљају правна средства помоћу којих се обезбеђује испуњење одређених обавеза. Поверилац није увек у могућности да процени са сигурношћу да ли ће дужник свој дуг намирити у одређеном року, па му се на неки начин мора пружити могућност да осигура своје потраживање. У том случају се користе додатна, лична (облигационоправна) или реална (стварноправна) средства обезбеђења,

попут заложног права. Само право обезбеђења потраживања тежи ка томе да појача поверење повериоца у дужника, односно да му обезбеди неки степен сигурности да ће своје потраживање моћи да оствари принудним путем.

Дужник пада у доцњу у оном тренутку када не испуни добровољно своју обавезу. У том случају можемо говорити о акцесорним правима обезбеђења потраживања која се деле на лична и стварна, односно реална.²

Лична права обезбеђења потраживања постоје у случају када се према повериоцу неко друго лице (рецимо јемац) обавезе да ће уместо дужника исплатити дуг, па због тога имају облигационо-правни карактер. У групу личних средстава обезбеђења спада јемство, које у већини случајева користе физичка лица и банкарска гаранција коју користе правна лица приликом осигурања својих потраживања.

Права реалног обезбеђења настају у случају када дужник или неко треће лице стави повериоцу на располагање неку ствар или право где поверилац има гаранцију да уколико дужник не изврши своју обавезу о доспелости, да ће своје потраживање намирити из вредности заложене ствари. Поверилац стиче право намирења потраживања из вредности предмета заложене ствари у тренутку када дужник не испуни своју обавезу. Традиционална реална права обезбеђења која датирају од давнина су: кауција, капара, ретенција, ручна залога и хипотека, док у савременом праву значај добијају неакцесорна реална права обезбеђења, регистарска залога, реални облици финансијског осигурања и др.³

1.2. Заложно право

Заложно право је стварно право на туђој ствари на основу кога поверилац може наплатити своје потраживање из вредности заложене ствари ако дужник не испуни своју обавезу о доспелости, и то пре свих осталих поверилаца.⁴ Ово стварно право је реална гаранција (стварноправно обезбеђење) повериоцу да ће се, пре осталих, обичних поверилаца, наплатити из вредности зложених ствари или права, ако му дужник не испуни обавезу у време доспелости.

Заложно право настаје на основу уговора, на основу одлуке суда и закона. По правилу, да би настало заложно право, претходно мора да постоји облигациони уговор, односно облигациони однос. Због наведеног можемо закључити да заложно право

²

Ј. Радишић, Облигационо право, Београд, 1987, 295.

³

М. Лазић, Права реалног обезбеђења, Ниш, 2009, 46-47.

⁴

О. Станковић, М. Орлић, Стварно право, Београд, 2014, 171.

спада у групу акцесорних права јер зависи од главног потраживања, настаје у случају када треба да обезбеди намирење главног потраживања. Заложном праву претходи главно потраживање, које заложном повериоцу омогућава да се намири из вредности заложене ствари, пружајући му бројне предности у односу на намирење из имовине дужника.⁵

Титулар заложног права је заложни поверилац, док се за ствар која је заложена користи термин залога.

Заложни поверилац стиче заложно право и задржава потраживање према дужнику све док му то потраживање дужник не испуни или оно не престане на неки други начин. Уколико дужник не испуни потраживање у року, заложни поверилац је овлашћен да се наплати из вредности заложене ствари или права.

Право залогe може настати само ако је претходно настао облигационоправни однос. На основу облигационоправног односа, а ради обезбеђења потраживања повериоца, може настати акцесорни уговор о заложном праву између повериоца и дужника, односно трећег лица (реални дужник) које је сагласно да се његова ствар оптерети залогом у корист личног дужника.

Заложни поверилац има право да према дужнику захтева испуњење доспеле обавезе. Уколико дужник у тренутку доспелости не испуни своју обавезу, повериоцу остаје могућност да искористи своје стварно право и то на ствари реалног дужника, ствари која је предмет заложног права и која служи као средство обезбеђења.

На основу облигационог односа успоставља се заложноправни однос у коме се појављују заложни поверилац и заложни дужник. Заложни поверилац је лице које стиче заложно право и овлашћење да се намири из вредности заложене ствари. Он је истовремено поверилац у облигационом односу.

Суштина заложног права је овлашћење заложног повериоца да одређено потраживање, ако не буде испуњено о доспелости, намири из предмета залогe.

1.2. Предмет и облици заложног права

Предмет заложног права може бити свака покретна и непокретна ствар али и право, који се налази у промету. Исто тако може се заложити и сувласнички удео.⁶ Ствар која се даје у залогу мора бити индивидуално одређена. Ако је ствар одређена по роду,

⁵

Д. Стојановић, Стварно право, Београд, 2014, 214.

⁶

М. Орлић, Заложно право, у: Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада, Београд, 1978,1950.

треба да је индивидуализирана (нпр. брашно издвојено у одређене џакове)⁷. По другом становишту, предмет залогe могу бити и заменљиве и незамењиве ствари, као и новац. Потребно је нагласити да се заложно право простире и на припатке и прираштај ствари, као и на плодове до тренутка одвајања.

Уобичајена је подела заложних права према објекту на традиционални облик залагања непокретности - хипотеку и традиционални облик залагања покретних ствари - ручну залогу. Али, ова подела се може посматрати и са другог аспекта - депосесије заложног дужника, тако да се може рећи да су се у историјском развоју заложног права развила два типа залогe: заложно право повезано са државином заложене ствари код повериоца, односно ручна залога и заложно право без реалне ствари од стране повериоца, односно хипотека.

Право залогe на покретним стварима у нашој земљи регулисано је са више закона.: Законом о облигационим односима⁸ (у даљем тексту: ЗОО), Законом о заложном праву на покретним стварима и правима уписаним у регистар (у даљем тексту ЗОЗП)⁹ и Законом о извршењу и обезбеђењу (у даљем тексту ЗИО).

Залога на покретним стварима уписаним у регистар представља институт заложног права који је регулисан ЗОЗП.¹⁰ Овим законом регулише се један од начина залагања покретних ствари, без њихове предаје у државину заложног повериоца.

Модерно заложно право познаје и нове облике залагања покретних ствари као што је “покретна хипотека”, односно регистарска залога код које се државина предмета залогe не преноси на заложног повериоца. Регистарска залога представља бездржавински облик залагања покретних ствари.

1.4. Начела заложног права

Начела заложног права представљају основне руководне идеје и правила на којима почива регулисање заложног права. Она су општа, па важе за све облике заложног права, уз одређене модификације. То су: начело акцесорности, начело

⁷

А. Gams, Стварно право, Београд, 1959, 85.

⁸

Сл. Гласник СФРЈ, бр 28/78, 39/85, 45/89 и 31/93.

⁹

Сл. гласник РС", бр. 57/2003, 61/2005, 64/2006 - испр., 99/2011 - др. закони и 31/2019.

¹⁰

Сл. Гласник РС, бр. 57/2003, 61/2005, 64/2006 и 99/2011.

специјалности, начело првенства, начело официјелности и начело недељивости.

Нека начела су заједничка за ручну залогу, хипотеку и регистарску хипотеку. То су начело акцесорности, начело официјелности, начело специјалности и начело недељивости. Начела делују једновремено, а имају различити домањај зависно од врсте заложног права.¹¹

1.4.1. Начело акцесорности

Начело акцесорности представља основно обележје заложног права где заложно право објашњава као једно несамостално право које има функцију обезбеђења главног потраживања, те је као такво зависно од постојања потраживања повериоца као главног права- *accessorium sequitur principali*.

Основно правило које проистиче из овог начела регулисано је Законом о облигационим односима: “Залог којом је обезбеђено испуњење неке обавезе протеже се и на уговорене обавезе које би настале имеђу залогопримца и залогодавца после закључења уговора о залози, а које би доспеле за исплату пре намирења обавезе за чије је обезбеђење залога дата”.¹²

Постојање и пуноважност потраживања као главног права директно утиче на судбину заложног права. Једино уколико постоји облигационо-правни однос између повериоца и дужника, односно главно потраживање истовремено са њим или у неком каснијем тренутку може настати и споредно потраживање, које има један циљ, а то је обезбеђење главног потраживања.

Дакле, тек кад настане главно право оно ће бити обезбеђено заложним правом, које служи као резерва за реализацију главног права. Постојање главног права одређује судбину заложног права.

Од начела акцесорности постоје и извесна одступања када је реч о обавези која још увек није настала-будућа обавеза и неизвесној обавези. Члан 971 ЗОО-а каже: „Залог се може дати за будућу, као и за условну обавезу“.¹³

¹¹ И. Бабић, *Увод у грађанско и стварно право*, Београд, 2017,246.

¹² Чл. 972 ЗОО.

¹³ „Заложним правом на покретној и непокретној ствари могу се обезбедити будућа потраживања само из истог правног односа. Када се заложним правом обезбеђује тражбина која може настати због одобреног кредита, преузетог пословодства, јемства или накнаде штете, онда се у исправи на основу које се врши упис наводи највећи износ који кредит може достићи“ – Закључак са саветовања Савезног суда, Врховно војног суда, Врховног суда Србије, Врховног суда Црне Горе, Вишег привредног суда и Привредног суда у Београду од 16. и 17. Новембра 1993, објављен у Билтену судске праксе Врховног суда Србије, бр. 1/94.

1.4.2. Начело специјалности

Начело специјалности заложног права нам показује да се заложним правом може обезбедити само одређено потраживање заложног повериоца, и да заложно право може постојати само на одређеној ствари која је у ствари предмет залогe. Суштина заложног права јесте изузимање заложене ствари из имовине заложног дужника. Заложно право не може настати на целокупној имовини дужника или на одређеном делу имовине. Предмет залогe може бити више ствари или права или њихов скуп или неки већи део ствари, али само под условом да су индивидуално одређене.

Главно потраживање заложног повериоца мора бити прецизно одређено, за разлику од споредних потраживања за које је довољно да су одредива. Начело специјалности подразумева одређеност и прецизност и кад је реч о предмету заложног права. Начело специјалности конкретизује се на тај начин што се тачно одређена ствар издваја из имовине заложног дужника и служи као средство обезбеђења у неком конкретном случају.

Ово начело пружа могућност да се заложно право може засновати на индивидуално одређеној ствари, којом залогодавац може слободно располагати.¹⁴ Предмет залогe могу бити и покретне ствари одређене по врсти, ако је уговором о залози одређена количина или број и начин на који се могу разликовати од других ствари исте врсте и збир ствари.

1.4.3. Начело првенства

Начело првенства омогућава повериоцу да се из вредности ствари намири пре свих осталих поверилаца заложног дужника, где се ред исплате потраживања одређује према времену (дан, час и минут) пријема захтева за упис у Регистар залогe.

Законодавац је регулисао редослед намирења повериоца уколико је иста ствар била предмет залагања ради обезбеђења потраживања већег броја повериоца. У овом случају примењује се основно правило “*Prior tempore potior iure*” или “Први у времену јачи у праву”, те се редослед намирења одређује према дану, часу и минути заснивања бездржавинске залогe.

Закон предвиђа изузетак од примене начела првенства у случају када између повериоца и дужника постоји закључен писани уговор оверен од стране надлежног

¹⁴

Види Чл. 9 ЗОЗП.

органа, а предмет ручне залогe је предат повериоцу. У том случају, поверилац је тај који треба да докаже да је у конкретном случају предмет ручне залогe предат пре уписа залогe у Регистар.

Начело првенства примењује се и у случају отварања стечајног поступка над заложним дужником. Закон о стечају¹⁵ предвиђа да уколико постоји више заложних, односно разлучних поверилаца свако од њих има могућност да захтева издвајање предмета залогe из стечајне масе ради намирења из вредности заложене ствари.

1.4.4. Начело официјелности

Начело официјелности је правило по коме заложни поверилац, у случају да заложни дужник није испунио своју обавезу о доспелости, има могућност да се наплати из вредности заложене ствари у судском поступку.

“Ако повериочево потраживање не буде намирено о доспелости поверилац може да захтева од суда одлуку да се ствар прода на јавној продаји или по текућој цени кад ствар има тржишну или берзанску цену.”¹⁶

Одступања од начела официјелности предвиђена су у привреди када је реч о покретним стварима. Сам ЗОО регулише поступак намирења заложног повериоца у случају да дужник не испуни своју обавезу о доспелости. Поверилац има могућност да ствар прода на јавној продаји, а да се претходно не обраћа суду.

У заложном праву, када су заложене покретне ствари или права, забрањене су у уговору о залози клаузуле којима би се искључило начело официјелности. Тако је ништава одредба уговора о залози покретне ствари да ће заложена ствар прећи у својину повериоцу ако његово потраживање не буде намирено о доспелости (*lex commissoria*).¹⁷

Начело официјелности омогућава повериоцу да своје право може реализовати након доспелости на формалан и утврђен начин. Ово начело подразумева и то да се поступак намирења потраживања остварује искључиво посредством државних органа, где су њихова права и обавезе унапред законом познате.

15

Сл. Гласник РС 104/2009, 99/20111.

16

Чл. 980 ст. 1 ЗОО, (Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, "Сл. лист СРЈ", бр. 31/93, "Сл. лист СЦГ", бр. 1/2003 - Уставна повеља и "Сл. гласник РС", бр. 18/2020).

17

Исти став усваја и судска пракса: "Поверилац не може тражити од дужника да му заложену ствар преда у својину већ заложена ствар представља обезбеђење дуга из које ће се поверилац моћи наплатити" - Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 437/99 од 29. септембра 1999. године објављена у Судској пракси привредних судова, Билтен бр. 1/2000 стр. 131.

Што се тиче регистарске залогe, начело официјелности се манифестује на тај начин, да поверилац, у случају да дужник није испунио своју обавезу, продају може обавити на начин који је предвиђен законом, односно путем судске и вансудске продаје.

Постоји и одступање од овог начела у ситуацији када поверилац може да прода ствар уколико она има тржишну или берзанску цену, под условом да је такав начин продаје предвиђен уговором о залози.

1.4.5. Начело недељивости

Начело недељивости показује нам то да заложена ствар у целини одговара за обезбеђење потраживања.¹⁸ Заложно право је недељиво с обзиром на потраживање које обезбеђује и с обзиром на предмет залогe, без обзира на то што су потраживање и предмет залогe физички дељиви.

Међутим, његово значење је двоструко, како у односу на само потраживање, тако и у односу на предмет залогe. Што се тиче потраживања, заложним правом се обезбеђује како главно потраживање, тако и камата, укључујући и трошкове. Последица овог начела огледа се у томе да заложно право постоји на ствари све док се не намири главно потраживање. Потраживање заложног повериоца обезбеђено је залогом као целина. Ово правило примењује се и случају када предмет заложног права чини више ствари.

Заложена ствар у целини обезбеђује потраживање повериоца све до тренутка потпуног намирења истог, чак и уколико дође до поделе предмета залогe. У том случају заложно право и даље опстаје на појединим деловима. Ако је предмет залогe делимично пропао, оно и даље постоји на преосталом предмету. Потпуна пропаст предмета залогe има за последицу престанак залогe, осим када је на место пропале ствари, на основу закона или споразума страна, ступила друга ствар или право (реална суброгација).

Од начела недељивости постоје и извесна одступања: заложена ствар се може продати по одлуци суда пре него што је потраживање доспело, уколико је реч о ствари која је, због свог састава подложна кварењу, или када губи вредност, те постоји опасност да постане недовољна за обезбеђење повериочевог потраживања.¹⁹

¹⁸

Fritz Schulz, Classical Roman Law, Oxford University Press, 1951, 421

¹⁹

И. Бабућ, op.cit. 250.

II РЕГИСТАРСКА ЗАЛОГА

2.1. Појам и развој бездржавинске залогe

Први облици бездржавинске залогe настали су са циљем избегавања прописа о ручној залози за које се сматра да су била и сувише крута када је реч о правном промету, и то уз развој судске праксе која је била доста другачија у односу на оно што предвиђа закон.

За покретне ствари већ дуже време не важи она стара сентенца “*res mobiles res villis*“ или ти „покретне ствари-безвредне ствари“. Данас свака ствар чак и нешто што нама делује минијатурно и безначајно има велики значај. Још је у старом Риму постојала потреба за залагањем покретних ствари које припадају привреднику од којих и сам привредник добија велику вредност.

На почетку развоја трговине људи су робу мењали на основу оног старог принципа „*a manu in manu*“ те развоји за обезбеђење потраживања нису ни постојали.²⁰ Касније, у упоредном праву јављају се два облика бездржавинске залогe: фидуцијарни пренос ради својине ради обезбеђења и задржавање права својине. Како су ова два института показала и извесне недостатке, долази до оснивања једног новог института који носи назив „регистарска залогa на покретним стварима“²¹

Рецимо у аустријском праву пракса показује да су судови дозвољавали предају заложене ствари тако што долази до преноса државине на неко треће лице које је чак могло бити и у сродству са дужником. У већини случајева то је била дужникова супруга или неко лице које је запослено код њега. На овај начин одржано је традиционално схватање по коме се залогa ствари не стиче преносом државине, али постоји могућност да се конституише средство обезбеђења на предметној ствари која и даље остаје у државини заложног дужника, односно ствар се налази код његове супруге.²²

²⁰

Johan H. Wigmore, The Pledge-Idea a Study in Comparative Legal Ideas, "Harvard Law Review", 1897, 322.

²¹

М. Лазућ, op.cit. 77.

²²

Јелена Бркић, Бездржавинска залогa, Нови Сад, 2010, 165.

Једнообразни трговачки законик САД из 1962. године предвиђа да се може заложити целокупна имовина дужника.²³ Мишљења смо да целокупна имовина дужника не може, реално, одговарати за целокупан износ који дужник дугује. Такође, сматрамо неоправданим залагати све што дужник поседује с обзиром на то да је, у већини случајева, вредност целокупне имовине много већа у односу на дуг. С друге стране, нисам присталица тог првобитног смисла сентецне „дужник дугује, а његова имовина одговара“. Због тога је, по мени, увођене института бездржавинског залагања направило преседан када је реч о заложном праву. Заштићени су интереси дужника, води се рачуна о њему као економски слабијој страни у односу на повериоца. Заложити једну ствар као гаранцију за наплату дуга је оправдано и реално изводљиво. Дужник залаже ствар чија вредност реално одговара повериочевом потраживању, те у случају неиспуњења обавезе поверилац из вредности ствари добија онолико колико му дужник заиста дугује.

У француском праву бездржавинска залога регулисана је Законом о бездржавинској залози на продатом аутомобилу када је реч о продаји аутомобила на кредит, да би се касније одредбе овог закона прошириле и на продају разних пољопривредних машина.²⁴ Такође, Француска је једна од земаља који користи принцип залагања „numerus clausus“ што значи да залога може да се заснује само на одређеним стварима, и то уколико је таква могућност предвиђена посебним законима.²⁵

Што се тиче правног система бивше Југославије институт бездржавинске залогe уведен је Законом о извршном поступку из 1990 године.²⁶ Овим законом уводи се могућност залагања покретних ствари на основу споразума између повериоца у дужника који је сачињен пред судом. Пре ступања на снагу овог закона постојао је само један облик бездржавинског залагања: залагање стоке. Међутим, касније је постојао предлог да се залагање стоке врши на тај начин што иста неће напуштати посед залагача, да се сачини уговор о залози између повериоца и дужника, као и да дође до уписа заложног права у посебан регистар. Овде већ можемо видети да је институт бездржавинске залогe заиста заживео, дакле имамо предмет залагања-односно стоку и имамо и даље државину дужника -ненапуштање поседа залагача.

23

Види: Једнообразни трговачки законик САД, 1962, Институт за упоредно право Београд, 1966, 337.

24

Д.Медић, Хипотека и остала средства обезбеђења потраживања-стање и правци развоја, Бања Лука, 2005, 233.

26

Службени лист СФРЈ, бр. 20/90.

У нашем праву регистарска залога регулисана је Законом о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар из 2003. године²⁷ (у даљем тексту ЗОЗП) који детаљно уређује начин залагања покретних ствари, као и процедура која је неопходна ради заснивања заложног права, о којој ће касније бити речи.

На основу изнетог може се закључити да савремено право настоји да изгради права обезбеђења потраживања на покретним стварима на начин који штити и омогућава сигурност за повериоца да ће дужник измирити своју обавезу, док за дужника сигурност да ће му ствар бити враћена у тренутку измирења обавезе.

2.2. Појам и садржина регистарске залогe

Класично средство обезбеђења потраживања на покретним стварима, ручна залога, једно је од најстаријих, и кроз историју најзаступљенијих права обезбеђења потраживања на покретним стварима, које и у савременом праву има широку примену. Међутим, са појавом савремених средстава бездржавинског обезбеђења потраживања, попут регистарске залогe, његов значај бива умањен.

Залога на покретним стварима уписаним у регистар залогe представља заложно право на покретним стварима и правима којима се овлашћује заложни поверилац да захтева продају заложене ствари у случају неиспуњења обавезе од стране дужника о доспелости. У случају продаје ствари заложни поверилац ће се намирити из њене вредности без обзира на то у чијој својини и државини се ствар налази. Повериочево потраживање настаје уписом заложног права у Регистар залогe. Како је начин настанка заложног права упис у регистар залогe, у теорији и пракси преовлађује назив регистрована залога.²⁸ Код регистарске залогe не долази до предаје покретне ствари у државину повериоца, ствар остаје у државини заложног дужника све до тренутка доспелости потраживања. Када бисмо као пример узели власника машине за производњу пецива, иста је у његовој својини, што значи да власник има право да је користи, држи и располаже њом. Када би се власник машине јавио у улози залогодавца, имао би апсолутно иста овлашћења уколико би заложни поверилац ову покретну ствар, при чему су му та овлашћења најбитнија, јер једино на основу тих овлашћења он може да увећа

²⁷

Сл. Гласник РС, бр. 57/2003, 61/2005, 64/2006 и 99/2011.

²⁸

Даница Попов, *Залога на покретним стварима уписаним у Регистар у праву РС, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2009, 204; М. Вучковић, Заложно право на покретним стварима уписаним у регистар, Зборник радова "Хармонизација грађанског права у региону" 2013, 313-314.*

вредност ствари и брже и лакше отплати дуг.²⁹ На основу овог примера можемо видети да је положај дужника побољшан на тај начин што ствар и даље остаје у његовој државини са правом коришћења и располагања. Заложни поверилац има право да захтева продају покретне ствари тек у случају уколико дужник није испунио своју обавезу о доспелости.

Садржину регистарске залогe чине права и обавезе субјеката заложноправног односа, о којима ће касније бити више речено. **Субјекти** регистарске залогe су заложни поверилац и заложни дужник. Заложни поверилац је лице коме дужник дугује, а који обезбеђује своје потраживање на тај начин што врши упис права у Регистар залогe и на тај начин стиче заложно право, док је заложни дужник лице које дугује заложном повериоцу, али и лице које на покретној ствари коју залаже има право својине. Заложни поверилац је поверилац обезбеђеног потраживања, док заложни дужник може бити дужник обезбеђеног потраживања (лични дужник), али и треће лице које пружа обезбеђење за туђи дуг, тј. реални дужник.

У нашем праву **предмет** регистарске залогe су индивидуално одређене покретне ствари којима дужник слободно располаже, потраживања, права интелектуалне својине, сувласнички удео и будуће ствари и права (чл. 9 - 14 ЗОЗП).

До настанка регистарске залогe долази уписом у Регистар залогe, са претходним **закључењем уговора** између заложног повериоца и заложног дужника. Уговор производи правно дејство уколико је сачињен у писаној форми.³⁰ У наставку ћемо објаснити како је регистарска залага уређена у праву Републике Србије.

2.2.1. Регистарска залага у праву Републике Србије

Заложно право на покретним стварима уписаним у регистар залогe је стварно право на туђој ствари које овлашћује титулара да своје потраживање намири из вредности заложене ствари уколико обезбеђено потраживање не буде уредно исплаћено од стране заложног дужника.³¹ У том случају заложни поверилац има могућност да ствар прода на један од начина предвиђен законом и да се намири из вредности заложене ствари. Вишак вредности изнад износа потраживања поверилац је дужан да

²⁹

Carlson David G., On the Efficiency of Secured Lending 80, Virginia Law Review, 1994, 2179.

³⁰

У уговору морају бити наведени лични подаци заложног повериоца и заложног дужника, који, чине битне елементе уговора. Поред њихових личних информација, битни елементи уговора су предмет залогe, правни основ, али и висина заложног потраживања. Уговорна залага настаје моментом уписа у Регистар залогe, осим ако је другачије одређено.

³¹

М. Вучковић, op.cit. 315.

без одлагања врати залогодавцу.

Регистарска залога у нашем праву регулисана је ЗОЗП. Овим законом прописан је и регулисан начин залагања покретних ствари и права.

Регистарска залога је акцесорно право, односно споредно право што значи да њена судбина зависи од главног права, односно потраживања чијем обезбеђењу она служи. Ако обезбеђено потраживање престане да постоји, угасиће се и регистарска залога. Најпре настаје облигациони однос између повериоца и дужника у коме дужник дугује, а поверилац потражује. Ради обезбеђења намирена потраживања из облигационог односа настаје и заложноправни однос. Регистарска залога не може настати ако истовремено не постоји обезбеђено, односно главно потраживање. Међутим, изузетак постоји уколико говоримо о конституисању регистарске залогe за обезбеђење будућег или условног потраживања.

Начело специјалности представља један од основних принципа на којима почива регистарска залога у нашем праву, што заправо значи да се иста конституише на тачно одређеној ствари, односно збира ствари или права, ради обезбеђења одређеног потраживања.³²

Регистарска залога оптерећује целу заложену ствар или збир ствари, све до тренутка исплате обезбеђеног потраживања у целости. У случају да дође до исплате дела дуга, дуг и даље постоји, што значи да исплата дела дуга неће довести до гашења обавезе заложног дужника.

У складу са начелом официјелности заоложног права, заложни поверилац мора издејствовати продају заложене ствари и намирена потраживања из вредности остварене продајом, посредством суда. Ипак, учешће суда у поступку реализације права намирена значи и дугу процедуру, високе трошкове посупка, а нагласила бих да поступак намирена карактерише и „хитност“. Како би се избегло одуговлачење поступка, али и предупредили високи трошкови предвиђено је одступање од начела официјелности, те се прибегава поступку вансудског намирена заложног повериоца који повећава ефикасност и економичност регистарске залогe.

Као што је наведено, регистарска залога у праву Републике Србије настаје на основу правног посла, односно закључењем уговора о залози и уписом у надлежан јавни регистар. По ЗОЗП, уговор о залози се закључује у писаној форми, са потписом уговорних страна, као и са свим подацима који се тичу уговорних страна и предмета залогe. Упис у Регистар залогe је конститутивни елемент настанка заложног права

32

Ibidem.

илићи начин стицања (modus acquirendi).³³

Заложно право престаје у тренутку брисања из регистра залогe када дужник добровољно испуни своју обавезу, односно када се поверилац намири из вредности заложене ствари. Након измирења дуга поверилац је у обавези да поднесе писмену изјаву да пристаје на брисање.

2.2.2. Регистарска залога у другим правима

Институт регистарске залогe у Француској регулисан је бројним законским нормама које су садржане у следећим законима: Закон о залагању трговачког фонда,³⁴ Законом о залози моторних возила³⁵ као и бројним другим посебним законима којима се уређује бездржавинско залагање појединих категорија покретних ствари.

У француском праву први облици бездржавинско залагања су трговачке радње (fond de commerce) и то путем посредне државине. Овакво залагање било је у супротности са француским грађанским закоником (Code Civil) који је предвиђао обавезан пренос државине ради настанка заложног права. Након појаве трговачких радњи јављају се и други, савременији облици бездржавинског залагања.³⁶

Субјекти заложно-правног односа су заложни поверилац и заложни дужник. И у једној и у другој улози јављају се пословно способна физичка лица. Као и у нашем праву, француско право као правни основ настанка регистарске залогe предвиђа закључење уговора о залози у писаној форми, те се регистарска залога стиче моментом уписа у одговарајући јавни регистар. Међутим, разлика у односу на наше право је та што уговор мора бити оверен од стране суда или јавног бележника, што у нашем законодавству није услов. Зависно од предмета залогe постоје разни регистри у којима ће залога бити уписана: рецимо, уколико је реч о моторном возилу залога се уписује у административни уписник моторних возила, док наша земља поседује јединствени регистар залогe.³⁷

³³ J. Бркић, *op.cit.* 170.

³⁴ *La loi sur le nantissement duu fond de commerce du 1909.*

³⁵ *Decret sur le gage du vendeur a credit dun vehicule ou engin automobile du 1953,1955 et 1957.*

³⁶ Боба Бранков „Залога на покретним стварима уписаним у регистар“ Нови Сад, 2016, 66.

³⁷ М. Вучковић, *op.cit.* 322.

Законодавство Црне Горе регистарску залогу регулише Законом о залози као ³⁸ средству обезбеђења потраживања. Законодавство Црне Горе као основ настанка регистарске залоге предвиђа уговор о залози закључен у писаној форми, те се након закључења уговора залога конституише у тренутку уписа у Регистар пријаве залоге за разлику од нашег права који као конститутивни елемент настанка заложног права предвиђа упис у регистар. Наше право не познаје ограничење трајања регистарске залоге, док законодавство ЦГ предвиђа да пријава залоге траје три године и то сутрадан од уписа у регистар. Интересантно је да је Регистар залоге чини саставни део Привредног суда у Подгорици, за разлику од наше земље где је Регистар основан при ³⁹ Агенцији за привредне регистре.

Хрватско заложно право познаје две врсте заложног права које дели у две врсте према основу настанка. Прва врста регистарске залоге у хрватском праву су покретне ствари на којима се право својине стиче једино уписом у одговарајући јавни регистар, те је хрватски законодавци третирају као хипотеку, па је као таква регулисана Законом о власништву и другим стварним правима. Хрватско право познаје регистарску залогу на бродовима и ваздухопловима и регистарско заложно право на моторном возилу. Друга врста регистарске залоге је судско и јавнобележничко заложно право на покретној ствари, регулисано одредбама извршног закона. Регистарска залога настаје на основу уговора у писаној форми или на основу судске одлуке, и наравно уписом у одговарајући ⁴⁰ јавни регистар за покретне ствари.

Бездржавинско залагање покретних ствари у БиХ регулисано је Оквирним законом о залозима (у даљем тексту ОЗЗ) ⁴¹ који је донекле заснован на трговачком законику САД из 1962. године. До настанка заложног права долази закључењем уговора између заложног дужника и повериоца, али оно што је јако интересантно је то да законодавство БиХ предвиђа кумулативно испуњење следећих услова за настанак регистарске залоге:

- Упис заложног права у Регистар залоге
- закључење уговора у писаној форми између лица која су у Регистру

38

Сл. Лист РЦГ, бр.38/02.

39

Б. Бранков, *op.cit.* 88.

40

Ibidem.

41

Сл. Гласник БИХ, бр.28/04.

залоге уписана као заложни дужник и заложни поверилац

- да је заложни дужник власник ствари која представља предмет залогe
- да се заложни поверилац обавезао да ће кредит дати заложном дужнику или трећем лицу

Овим законом проширен је круг објеката који се могу јавити у улози заложног права. Сличност која постоји са нашим правом је одступање од начела специјалности. Законодавство БиХ предвиђа да предмет залогe може бити ствар која се налази у власништву извршног дужника, али и она ствар коју ће дужник стећи у будућности и то након закључења уговора о залози. Оквирним законом под појмом ствар (која може бити предмет заложног права) сматра се: телесна или нетелесна покретна ствар која може бити индивидуално одређена или одређена по роду.⁴²

Друга глава ОЗЗ носи наслов „Права и обавезе заложног повјериоца и заложног дужника“ одакле произилази да обавезе залогодавца чине: чување и одржавање предмета залогe, осигурање истог, и обавештавање повјериоца о предмету заложног права, односно пружање неопходних информације које се односе на вредност ствари. С друге стране права која дужник има су: основно право је право на државину, затим право на употребу ствари и право на прибирање плодова. Ова права су гарантована и у српском законодавству. Што се тиче правног положаја повјериоца једно од његових основних права, као и у нашој земљи, јесте упис у Регистар залогe, право следовања, право намирења и право првенства. Што се тиче обавезе повјериоца исти је дужан да дужнику даје све информације које се тичу предмета заложног права, а уколико дође до намирења потраживања има обавезу брисања регистрације.⁴³

На основу изнетог може се закључити да је у свакој од наведених земаља законска регулатива института „регистарска залогa“ другачије уређена, али главну сличност представља управо закључење уговора у писаној форми, као и упис код надлежног јавног регистра.

42

Р. Јотановић, „Регистарска залогa према Оквирном закону о залозима“, Српска правна мисао, Часопис за правну теорију и праксу, Бања Лука, 2015,12-13.

43

Ibidem: 19.

2.3. ПРЕДМЕТ И СУБЈЕКТИ РЕГИСТАРС ЗАЛОГЕ

2.3.1 Предмет

У савременом праву постоје два система за одређивање предмета регистарске залогe. По првом систему, коме припада наше право, предмет регистарске залогe су индивидуално одређене покретне ствари, као и индивидуализиране генеричне ствари којима дужник може слободно да располаже, и права.

Други систем одређивања предмета регистарске залогe подразумева примену принципа “numerus clausus“. По овом принципу предмет регистарске залогe могу бити само одређене категорије покретних ствари, тако да правни субјекти бивају ограничени у избору предмета залагања. У овом систему припадају француско, али и хрватско право, када је реч о уговореној регистарској залози.

Према ЗОЗП предмет регистарске залогe су индивидуално одређене покретне ствари којима заложни дужник може слободно да располаже. Предмет залогe могу бити и ствари одређене по роду ако је самим уговором о залози одређена количина тих ствари али и начин на који ће се оне разликовати од других ствари. Предмет регистарске залогe може бити и збир покретних ствари⁴⁴ које као такве чине целину, рецимо као што је роба изложена у маркету. Уговор о залози, у овом случају, прати и листа појединих врста покретних ствари, укључујући и информације о њиховој вредности.⁴⁵ Такође, предмет залогe могу бити и будућа ствар или право, с тим што регистарска залага настаје у тренутку када дужник стекне право својине, потраживање или неко друго имовинско право.⁴⁶

44

Видети: Чл.9, ст. 2.ЗОЗП.

45

Исти став усваја судска пракса: Из образложења: Према одредбама члана 9. став 3. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, заложно право се може засновати на збиру покретних ствари, што је у конкретној ситуацији случај, јер је заложно право засновано на свим алкохолним и безалкохолним пићима до вредности набавне цене од 1.000.000 Еура, која се налазе у тачно опредељеном магацину извршног дужника. С тога, основано у жалби указује извршни поверилац да је залага конституисана на збиру покретних ствари, те да се по тако успостављеној залози може одредити извршење, те да је исто подобно за извршење, јер је предмет залогe довољно одређен самим опредељењем врсте ствари - алкохолна и безалкохолна пића, њене набавне вредности - 1.000.000 Еура и магацина у којима се иста налази. Правилно такође указује извршни поверилац да такво успостављање залогe омогућава извршном дужнику да настави обављање своје делатности вршењем промета наведених алкохолних и безалкохолних пића из магацина, уз обавезу сталног одржавања нивоа количине која обезбеђује залогом опредељену набавну вредност, чиме се сходно интенцијама законодавца при увођењу залогe на покретним стварима уписаним у регистар извршном дужнику омогућава нормално пословање ради стицања добити и измирења обавеза према извршном повериоцу уз истовремено довољно и ненарушено обезбеђење самог повериоца, Решење Вишег трговинског суда, Иж. 39/09 од 23.01.2009.

46

Видети: чл. 13, ст. 3 ЗОЗП.

Према ЗОЗП заложно право на потраживању стиче се уписом у Регистар залогe. Предмет заложног права могу бити и друга имовинска права којима њихов имацац може слободно да располаже .⁴⁷

Предмет регистроване залогe може бити и сувласнички удео покретне ствари и збир покретне ствари. Сувласнички удео може се заложити чак иако се сувласници не сагласе са тим. Међутим, неки теоретичари сматрају да залагање сувласничког удела без сагласности осталих сувласника представља повреду начела недељивости. Овај став није прихваћен јер савремене форме залагања захтевају да се дејство овог начела сведе на разуму меру.⁴⁸

Према ЗОЗП-у предмет залогe могу бити и заложне ствари и права које ће залогодавац прибавити у будућности. Заложно право се стиче у тренутку кад залогодавац стекне право својине на ствари.⁴⁹

2.3.2 Субјекти

Субјекти регистарске залогe су физичка и правна лица која се јављају у улози заложног повериоца и заложног дужника. Залогопримац је поверилац потраживања из главног облигационоправног односа, а залогодавац је лице које ствар даје у залогу, и то је најчешће дужник, али то својство може имати и треће лице ако дозволи да се на његовој ствари конституише залага. Залогодавац мора имати потпуну пословну способност, како би својим изјавама воље утицао на настанак залогe, и мора бити власник предмета залогe, како би њим располагао. Ипак, од ових принципа постоје изузеци.

У улози заложног дужника могу да се јаве како физичка тако и правна лица, као што су привредна друштва, предузетници и слично. Исто важи и за заложног повериоца. Према најновијим подацима најчешће се у улози заложног повериоца јављају банке јер оне обављају послове платног промета за клијенте који су учесници у платном промету.⁵⁰

47

Видети: чл. 10, ст. 3 ЗОЗП.

48

Д. Медић, Заложно право, Београд, 2002, 171.

49

Овакав став заузима и судска пракса: „Код утврђених чињеница и постављеног тужбеног захтева за утврђење ништавости уговора о залози закљученог између прво и друготуженог, те брисања залогe по одредби чл. 4. Закона, о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, правилно су нижестепени судови тужбени захтев одбили јер у конкретном случају првотужени није заложно туђу ствар, већ ствар коју је имао намеру прибавити у будућности сагласно чл. 13. истог закона“ – Пресуда Врховног суда Србије Прев.139/15 од 17.12.2015.

50

Н.Тешић, оп.цит.151.

Пракса банака је да закључују уговор о кредиту са клијентом, у овом случају са дужником на одређени износ. Међутим, банка мора имати неку гаранцију да ће дужник у року који му је дат испунити своју обавезу, односно намирити потраживање повериоца. Како би банка себе обезбедила са дужником закључује уговор о залози при чему дужник тим уговором залаже одређену ствар. Управо та заложена ствар⁵¹ представља предмет заложног права и гаранцију за повериоца.

У наставку рада се бавимо садржином регистарске залогe, односно правима и обавезама страна у заложноправном односу насталом конституисањем овог права.

2.4 Правни положај заложног повериоца

Конституисањем регистарске залогe настаје заложноправни однос чија је садржина уређена законом, са могућношћу да странке споразумно уреде однос око појединих елемената. Правна судбина овог односа зависи првобитно од облигационоправног односа, из ког проистиче потраживање које је обезбеђено залогом.

Права која су гарантована заложном повериоцу су право намирења, као примарно и основно овлашћење, право првенства и право прибирања плодова.

А) Право намирења

Уколико дужник своју обавезу не испуни о доспелости, заложни поверилац стиче право на државину заложене ствари те се може намирити из вредности исте што подразумева главницу, камату, као и трошкове које је заложни поверилац имао приликом наплате потраживања. Заложни поверилац је у обавези да обавести дужника и залогодавца, ако то није исто лице као и треће лице код кога се налази предмет ствари.⁵²

Главно овлашћење заложног повериоца је право намирења. Заложни поверилац се може намирити из вредности заложене ствари једино уколико има државину

⁵¹

Једна од таквих одредаба уговора о залози где се у улози повериоца јавља „Прокредит банка а.д. Београд“ а у улози дужника физичко лице Г.Р. гласи: „Уговорне стране сагласно изјављују да у случају неизвршења обавеза од стране дужника даном доспећа било које рате или даном доспећа целокупног неотплаћеног износа кредита, а на основу првобитно закљученог уговора о кредиту заложни поверилац може продати покретност ближе описану у чл. 3 овог уговора или на основу накнадно потписаног споразума приступити вансудској продаји односно јавној продаји путем надметања, по најповољнијој цени понуђеној на таквом надметању или да заложену ствар задржи са себе по тржишној или берзанској цени“ – Уговор о залози бр. МЕ-370-897-Ц.

⁵²

М. Вучковић, оп.цит 318.

заложене ствари. Право на државину стиче се у оном тренутку када дужник западне у доцњу. Поверилац има право да захтева предају ствари у државину, након обавештења дужника о почетку намирења. Након пријема обавештења заложни дужник је у обавези да заложном повериоцу на његов захтев преда ствар или исправу која је неопходна за стицање државине. Уколико не поступи по захтеву за предају државине, заложни поверилац може да захтева од да суд донесе одлуку о одузимању ствари од заложног дужника или трећег лица и њеној предаји у државину заложном повериоцу.

Заложни поверилац има могућност да у одређеној мери утиче на вршење својинских овлашћења од стране заложног дужника. У складу са законом, али и уговором о залози може се ограничити употреба предмета обезбеђења и одредити начин на који ће га заложни дужник убудуће употребљавати, а све ради заштите повериоцевог потраживања.⁵³

Уговором о залози могу се искључити одређени начини употребе предмета залогe. По нацрту Законика о праву својине и другим стварним правима РС⁵⁴ залогопримац може захтевати од суда одлуку о одузимању ствари од заложног дужника и предају исте залогопримицу пре доспелости обезбеђеног потраживања, ако заложни дужник својим поступцима угрожава или умањује вредност заложене ствари. У том случају, тренутком предаје ствари у државину заложног повериоца регистарска залога се трансформише у ручну залогу и долази до брисања заложног права из Регистра залогe, с тим што ручна залога задржава ред првенства који има регистарска залога.⁵⁵ Овакву одредбу би требао да садржи и тренутно важећи закон.

Б) Право првенства

У случају вишеструког залагања исте ствари, ред првенства се одређује према тренутку уписа заложних права у регистар залогe. У случају да је на предмету конституисана и ручна и бездржавинска залога ред првенства се одређује према тренутку стицања заложног права.

Као што је познато, ручна залога стиче се предајом ствари у државину повериоцу, док се регистарска залога стиче уписом у Регистар. Првенство у наплати ће

⁵³

чл. 26, ст. ЗОЗП.

⁵⁴

Нацрт Законика о праву својине и другим стварним правима Републике Србије- Нацрт, Ка новом стварном праву Србије, Немачка организација за техничку сарадњу, Република Србија, Министарство правде, Београд, 2007.

⁵⁵

М.Вучковић, op.cit.322.

имати онај поверилац чије је заложно право раније уписано у Регистар залогe у односу на тренутак предаје ствари у државину другог повериоца, односно поверилац који је стекао државину на ствари пре уписа права бездржавинског повериоца у Регистар. Законски заложни поверилац увек има првенство наплате у односу на повериоце из уговорене залогe. У нашем праву најчешћи корисници овог обезбеђења потраживања су банке, затим привредни субјекти - Фонд за развој РС, као и Пореска управа, односно Република Србија у чију корист се уписује заложно право за обезбеђење пореског дуга⁵⁶.

В) Право на прибирање плодова

Заложни поверилац има још једно битно овлашћење, а то је могућност прибирања плодова од ствари која чини предмет залогe. У овом случају, износ чистог прихода од плодова одбија се од износа трошкова намрења, припадајућих камата и главнице обезбеђеног дуга.⁵⁷

Сматрамо да у нашем праву постоји велики недостатак у погледу тога што законом нису предвиђена конкретна овлашћења заложног повериоца у случају умањења предмета залогe. То представља велики проблем, с обзиром на то да је главна одлика регистарске залогe државина заложног дужника на предметној ствари. Ради заштите повериочевих интереса мишљења смо да би у уговору требала стајати одредба која ће штитити повериоца у случају умањења вредности ствари, наравно уз конкретизацију овлашћења која би он имао у том случају. У супротном говоримо о осујећењу повериочевог потраживања, које му као такво не иде у прилог. Такође, таква одредба треба бити садржана у закону. Таква одредба била би и у интересу заложног дужника.

2.5. Уговор о залози

Уговором о залози заложни дужник се обавезује да заложном повериоцу пружи обезбеђење за његово потраживање тако што ће се повериочево потраживање на

⁵⁶ М.Лазућ: *op.cit.* 89.

⁵⁷ Види: Чл. 977 ЗОО.

ствари уписати у Регистар залогѐ.⁵⁸ Упис у Регистар је конститутивни елемент настанка заложног права илити начин стицања (modus acquirendi).⁵⁹

Када дође до закључења уговора о залози, долази до настанка одређених права и обавеза уговорних страна. Уговорне стране су заложни дужник и заложни поверилац. Заложни дужник је тај који, по закључењу уговора о залози, има обавезу да ствар чува са пажњом “доброг домаћина”. То значи је он у обавези да ствар одржи у исправном стању, односно у оном стању у коме се ствар налазила приликом закључења уговора. Такође, у обавези је да врши и поправку ствари ради очувања њене вредности. Ствар ће се употребљавати сходно њеној уобичајеној намени.

Уговор о залози може, али и не мора, да садржи одредбу којом ће се извршити осигурање ствари која је предмет заложног права. Осигурање се врши од уобичајених ризика. Заложни поверилац је заинтересован за судбину ствари која је предмет уговора о залози, јер у случају да његово потраживање не буде намирено, вредност заложене ствари је та која служи за повериочево намирење. Заложни поверилац има могућност да контролише како дужник користи предмет залогѐ.

Након уписа у регистар залогѐ, заложна ствар остаје и даље у државини дужника. Уколико дужник о доспелости не испуни обавезу, у том случају губи државину на ствари која је предмет заложног права.

Предмет заложног права може бити и ствар која даје плодове. С обзиром на то да је ствар и даље у државини дужника, он има право на прибирање плодова. Од овог правила постоји и одступање, у случају када је уговором о залози предвиђено да је поверилац тај који има право да убира плодове ствари која је предмет заложног права.

Заложни поверилац има право да се из предмета регистроване залогѐ намири пре свих поверилаца заложног дужника чија потраживања нису обезбеђена залогом, као и пре свих поверилаца, који су заложно право стекли после дана стицања регистроване залогѐ, макар и по основу судске одлуке или споразума закљученог пред судом.⁶⁰ Реч је, наиме, о конкретизацији начела “*Prior tempore potior iure*” или “први у времену јачи у праву”.

Поверилац регистроване залогѐ има право првенственог намирења и пред заложним повериоцима који се позивају на раније стечену нерегистровану залогѐ, осим

⁵⁸
чл. 2, ст. 1 ЗОЗП

⁵⁹
М. Вучковић, *op.cit.* 315-316.

⁶⁰
чл. 11 ст. 1 ЗОЗП

ако се она заснива на судској одлуци о успостављању принудног заложног права донетој у извршном поступку пре дана уписа регистроване залогe у регистар залогa.⁶¹

2.5.1. Забрањене клаузуле код уговора о залози

Једно од основних начела које карактерише заложно право је начело официјелности, што заправо значи да заложни поверилац има могућност намирења из вредности заложене ствари у случају да дужник не испуни своју обавезу о доспелости.

Тачније, начело официјелности конкретизовано је кроз одредбе ЗОО. Одредбе овог закона предвиђају да се поверилац може намирити једино уз посредство суда. Ово је једно од најстаријих правила које се примењује код свих заложно-правних односа и као такво прописано је и ЗОО. Ако повериочево потраживање не буде намирено о доспелости поверилац може да захтева од суда продају ствари и то на јавној продаји или по текућој цени уколико ствар има тржишну или берзанску цену.⁶² Међутим, уколико би трошкови јавне продаје били несразмерно велики у односу на вредност заложене ствари суд може донети одлуку да ствар прода по цени која је утврђена проценом стручњака, односно вештака или да пружи повериоцу могућност, уколико он жели, да је задржи за себе по тој цени.⁶³ Из наведених одредаба може се закључити да је забрањена било каква импровизација у виду продаје од стране заложног повериоца.

ЗОО је изричито забранио уговарање одредаба које би значиле повреду овог начела. На основу ове одредбе може се закључити да начело официјелности ограничава заложног повериоца да своје потраживање реализује на било који начин, те поверилац ствар може продати једино судским путем. У складу са ЗОО поверилац своје потраживање може реализовати тако што ће се обратити суду и затражити продају ствари путем јавне продаје. Јавна продаја се може избећи једино у случају уколико би трошкови јавне продаје били несразмерно велики у односу на вредност заложене ствари. Одлуку о томе треба донети суд.

„Ништава је одредба уговора о залози да ће заложена ствар прећи у својину повериоца ако његово потраживање не буде намирено о доспелости, као и одредба да ће у том случају поверилац моћи по унапред одређеној цени продати заложену ствар или је

⁶¹
чл. 11 ст. 2 ЗОЗП

⁶²
Види чл. 980 ст. 1 ЗОО.

⁶³
Види чл. 980 ст. 2 ЗОО.

задржати за себе“.⁶⁴ ЗОО садржи норме императивног карактера, те је забрањено уговарање оваквих одредби које би уједно значиле и повреду начела официјелности.⁶⁵ Овакве одредбе се у теорији и пракси третирају као забрањене (lex commissoria и Марцијански пакт).⁶⁶

Lex commissoria представља одредбу уговора о залози којом заложни поверилац уговара за себе право да ће у случају неисплате дуга о доспелости своје потраживање намирити стицањем права својине на заложену ствар или да ће моћи да је задржи за себе, односно прода по унапред утврђеној цени или је искоришћавати на други начин.⁶⁷ Наведене одредбе су апсолутно забрањене и ништаве уколико су уговорене у време закључења уговора о залози или уговора о хипотеци.⁶⁸ Уколико дужник пристане на овакве одредбе, мишљења смо да би то било искључиво из крајње нужде, односно због тешке економске ситуације, те би овако уговорене одредбе биле зеленашког карактера из следећих разлога: Када би у уговору стајала горе поменута одредба, а која је уговорена у корист повериоца, могли бисмо уочити најпре већу и озбиљну несразмеру која би, као таква, сваком падала у очи а све из разлога што поверилац користи неповољну економску ситуацију дужника ради стицања користи. С друге стране, сама намера повериоца да са зебе прибави прекомерну имовинску корист одаје утисак да је реч о зеленашком уговору. ЗОО у чл. 141 прописује: „Ништав је уговор којим неко, користећи се стањем нужде или тешким материјалним стањем другог, његовим недовољним искуством, лакомисленостју или зависношћу, уговори за себе или за неког трећег корист која је у очигледној несразмери са оним што је он другом дао или учинио, или се обавезао дати или учинити“.

⁶⁴ Види: чл. 973 ЗОО.

⁶⁵ Види: З. Рашиовић, *Правни живот 10-12/188, 1595*.

⁶⁷ Види чл. 973, ст. 1 ЗОО.

⁶⁸ *Исти став усваја и судска пракса: Апелациони суд налази да је ништава свака уговорна одредба којом се у тренутку закључења уговора о залози на непокретној ствари (хипотека) предвиђа да ће заложена ствар прећи у својину повериоца ако његово потраживање не буде намирено у моменту доспелости. Овакве одредбе уговора не уживају правну заштиту јер одредба чл.13 Закона о хипотеци ("Службени гласник РС", бр. 115/2005), јасно прописује ништавост одредби о преносу права власништва непокретности ради обезбеђења потраживања. Стога је, по оцени Апелационог суда, правилно првостепени суд поступио када је одбио тужбени захтев тужиле, па нема утицаја на правилност и законитост одлуке и чињеница да се првостепени суд позвао и на одредбе чл. 973. и 980. ЗОО које се тичу залогне на покретним стварима- Пресуда Основног суда у Ивањици II. бр. 82/16 од 26. 2. 2016. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж- 2673/16 од 28. 9. 2016. године.*

Ништавост комисорне клаузуле код уговора о залози не значи аутоматски и ништавост главног уговора. Уколико постоји могућност да уговор опстане без овакве одредбе он и даље остаје на снази, наравно уз уклањање спорне одредбе.⁶⁹

Циљ законодавца је заштита лица у незавидном положају, односно дужника, који на овакве одредбе пристаје у стању нужде у нади да ће успети да исплати дуг и намири потраживање, у односу на оне који имају монопол приликом уговарања, односно повериоца.

2.6. Престанак регистарске залогe

Ако потраживање заложног повериоца престане исплатом дуга или на други начин, заложно право престаје и брише се из Регистра залогe на захтев заложног повериоца, заложног дужника или залогодавца кад то није исто лице.⁷⁰

Заложно право престаје и брише се из регистра залогe кад предмет заложног права пропадне.⁷¹

Заложно право престаје на основу јавне и друге продаје предмета заложног права, извршене ради намирења потраживања заложног повериоца.⁷²

Брисање заложног права из Регистра залогe може се тражити и када се заложни поверилац одрекне заложног права у писменој форми, када се својство заложног повериоца стекне у истом лицу са својством дужника, као и када заложни поверилац стекне право својине на предмету заложног права.⁷³

Регистарска залога престаје моментом исписа из Регистра залогe. Брисање се врши на захтев заложног дужника, заложног повериоца али и залогодавца ако није реч о истом лицу. Уз захтев за брисање регистарске залогe мора се доставити и писмена

⁶⁹

И.Бабић, op.cit. 255.

⁷⁰

чл. 51 ЗОЗП.

⁷¹

чл. 52 ЗОЗП.

⁷²

чл.53 ЗОЗП.

⁷³

чл. 54 ЗОЗП.

изјава заложног повериоца да пристаје на брисање залогe, или пак судска одлука којом се утврђује престанак заложног права.⁷⁴

III ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ДУЖНИКА КОД РЕГИСТАРСКЕ ЗАЛОГЕ

3.1. Појам заложног дужника

Појава регистарске залогe уследила је као резултат потреба привредног развоја и потреба стварања повољнијег положаја како заложног повериоца, тако и заложног дужника.

Што се тиче положаја заложног дужника, увођењем института регистарске залогe, заложни дужник више није у обавези да предмет обезбеђења преда заложном повериоцу у државину.

Основни недостатак ручне залогe је тај што се предмет обезбеђења предаје повериоцу, те дужник бива ускраћен у могућности да исти користи. Код регистарске залогe положај дужника је доста повољнији, с обзиром на то да дужник задржава предмет залогe, где има могућност да настави редовно пословање употребом предмета залогe и да редовно измирује дуговање према повериоцу, без потребе за активирањем наплате из предмета залогe од стране повериоца. Оваквим начином залагања правни положај дужника је повољнији у односу на правни положај дужника код ручне залогe, јер му је остављена могућност коришћења покретних ствари које су остале у његовој својини и државини.

Како је ручна залогa имала велики недостатак, а то је публицитет, разлог више да се у пракси примењује институт регистарске залогe. Са појавом вођења евиденције код Регистра залогe с једне стране осигурава се положај повериоца, али и трећих лица којима је омогућен увид у податке о имовини дужника који је оптерећен залогом.

У закону је предвиђено да залогодавац може бити дужник потраживања или неко треће лице (чл. 2, ст. 3). Залогодавац не мора бити само дужник, већ било које треће лице које пружа обезбеђење потраживања. Са тим у вези, може се поставити неколико претходних питања о заложном дужнику код регистарске залогe:

1. Да ли је важно његово својство? По ЗОЗП у улози заложног повериоца и дужника могу се јавити како физичка тако и правна лица те закон не предвиђа ограничења у погледу субјективитета.⁷⁵ Домаћи и страни субјекти су равноправни када

⁷⁴

М. Лазућ, op.cit. 90.

⁷⁵

Види чл. 4 ЗОЗП.

је реч о подношењу захтева за упис заложног права. У нашој земљи захтев за упис се подноси на језику који је у службеној употреби, а уколико је реч о страном физичком или правном лицу и документацији која је на страном језику потребно је да подносилац захтева достави и њен оверени превод.⁷⁶

2. Да ли је важан његов правни статусу? Приликом заснивања заложног права долази до ограничења права својине на страни дужника, што редовно и није посао малог значаја, а сама процена посла зависи заправо од предмета залог. То практично значи да субјекти заложноправног односа могу бити лица која су стекла потпуну пословну способност.⁷⁷ Међутим, од овог правила постоји изузетак. Када је реч о малолетнику који је навршио 15 година и који је закључио уговор о раду, сматра се да је способан да управља и располаже својом имовином коју је стекао сопственим радом. У овом случају ПЗ⁷⁸ малолетника третира као старијег малолетника који може да предузима правне послове којима управља и располаже својом зарадом или имовином коју је стекао сопственим радом.⁷⁹ Долазимо до закључка да малолетник може заложити ствар коју је стекао својим радом, јер се сматра да је способан за расуђивање те и да је свестан последица својих дела.

3. Да ли се улози заложног дужника може појавити лице које није власник ствари? Ово је веома занимљиво питање чији одговор је и дат у закону, и гласи: Залогодавац је, дужник, који има право својине на покретној ствари или својство имаоца права којим може слободно располагати.⁸⁰ Од овог правила постоје извесна одступања. Наиме, дужник би могао заложити ствар на којој нема право својине. У том случају говоримо о институту аналогном "стицању својине од невластника". Стицање својине од невластника представља одступање од правила да преносилац другоме не може уступити више права него што он сам има. Једна од општих претпоставки овог института је да је стицалац савестан, односно да не зна или према околностима није

76

Н. Тешић, op.cit.151.

77

У нашем праву потупна пословна способност стиче се са навршених 18 г. живота, а изузетно и раније, и то када је реч о лицу које је навршило 16. г. живота, које је достигло одређену душевну и телесну зрелост, и које је постало родитељ. Овакав поступак стицања пословне способности води се посредством суда. (чл. 11 ПЗ).

78

Породични закон (Сл. гласник РС", бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015)

79

Види чл. 64, ст. 3 ПЗ.

80

Види чл. 17 ЗОЗП.

могао знати да је реч о ствари која није власништво дужника. У таквој ситуацији код залагања туђе ствари, поверилац стиче право на уновчење заложног права и наплату из вредности заложене ствари, док је треће лице, односно власник заложене ствари у обавези да трпи принудно намирење из вредности заложене ствари. То што треће лице, односно власник трпи намирење не значи да у конкретном случају нема никаква права. Њему је дата могућност да од дужника захтева накнаду штете. С друге стране, треће лице може исплатити залогопримцу потраживање, а све у циљу избегавања јавне продаје ствари.⁸¹ У том случају примењују се правила о персоналној суброгацији.⁸²

Како смо дали одговор на питања ко се може јавити у улози заложног повериоца и дужника описаћемо и начин закључења уговора о залози. Заложни поверилац и дужник закључују уговор о залози у писаној форми чија је садржина прописана Законом о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар залогa. Како је прописана писана форма за закључење уговора може се закључити да бездржавинска залога почива и на начелу формализма, као што је већ наведено.

У самом уговору најпре се истиче предмет уговора, односно конституисање и заснивање заложног права на покретним стварима залогодавца као обезбеђење за наплату потраживања заложног повериоца. Такође, у уговору се наводи колико дуговање заложни дужник има према повериоцу из оног првог, односно првобитно насталог обилационог односа. Залогодавац је тај који заложном повериоцу у уговору даје сагласност да, ради обезбеђења наплате свог потраживања, може засновати заложно право и залогу уписати у Регистар залогa.⁸³

Наравно, форма уговора је слободна али су уговорне стране у обавези да поштују императивне одредбе које су предвиђене законом. На крају, у уговору треба стајати одредба да уколико дужник не изврши плаћање у тренутку доспелости потраживања, заложни поверилац има право да се намири из вредности заложене

81

Ibidem.

82

Персонална суброгација постоји када треће лице испуни дуг који дужник има према повериоцу, чиме повериочево потраживање прелази на испунитеља.

83

Оваква одредба интегрисана је у једном од уговора о залози који је закључен ради намирења новчаног потраживања повериоца и то на аутобусу марке НЕОПЛАН модел: Н111637 А Н122Л, Тип: хомологацијска ознака, боја ОМ БЕЛА, број шасије WAГ301222WСП27099, број мотора 442901508950265, снаге мотора 385, погонско гориво Евро дизел, број места за седење 80, број осовина 3, запремине мотора 14618, маса 18575, носивост 0, укупна маса 26000, број места за стајање 0, регистарске ознаке НИИ17-КЕ број саобраћајне 3247655, серијски број 81696600001112. Дакле, може се закључити да је реч о индивидуално одређеној ствари.

ствари тако што ће наплатити најпре главни дуг, законску затезну камату⁸⁴ и то од дана падања у доцњу,⁸⁵ као и друге трошкове које је имао ради наплате својих потраживања.

Након закључења уговора заложни поверилац подноси регистрациону пријаву⁸⁶ за упис заложног права Агенцији за привредне регистре. Бездржавинска залога настаје уписом у Регистар залогe који представља јединствену електронску базу података о регистрованој залози, повериоцима, дужницима, предмету залогe, чиме се обезбеђује публицитет.

Како је већ истакнуто, регистарска залога представља споредно право које у потпуности зависи од судбине главног права, те уколико дође до престанка потраживања, престаје и заложно право на покретној ствари. У том случају, дужник је испунио своју обавезу из облигационог односа, при чему је дошло до гашења споредног, односно акцесорног права. Заложни дужник, уз оверену сагласност, односно изјаву повериоца, подноси Агенцији за привредне регистре захтев за брисање заложног права заједно са осталом документацијом која је предвиђена законом.⁸⁷

Садржину регистарске залогe чине права и обавезе субјеката заложноправног односа.

3.2. Права заложног дужника

Као што је већ речено, предмет регистроване залогe остаје у државини али и својини заложног дужника, те он има предност да предмет користи сходно његовој уобичајеној намени као и да прибира плодове, наравно, уколико их објекат заложног права даје. Ова права једино могу бити ограничена уговором о залози.⁸⁸

84

Дужник своју обавезу треба измирити у одређеном року, који може бити уговорен или одређен законом. Међутим, уколико дужник не изврши своју обавезу у року, дужан је да повериоцу исплати и законску затезну камату. Законска затезна камата представља потраживање повериоца због тога што дужник није благовремено испунио своју новчану обавезу.

85

Јако је битно нагласити од ког тренутка почиње да тече право заложног повериоца на потраживање и и законске затезне камате, а како је самим ЗОО-ма прописано да законска затезна камата почиње да тече „од дана падања у доцњу“, односно сутрадан од дана када је дужник био у обавези да изврши своју обавезу.

86

Регистрациона пријава садржи податке о заложном повериоцу и заложном дужнику, податке о правном основу, податке о потраживању које се обезбеђује заложним правом, као и податке о предмету заложног права.

87

М.Вучковић: op.cit. 323-324.

88

„Уговорне стране имају могућност да право прибирања плодова ограниче једино уговором о залози сходно начелу аутономије воље“. Овакав став усваја и судска пракса: Пресуда П.бр.4271/13 од 02.04.2015. године Основног суда у Лесковцу.

3.2.1. Право на државину

Залогодавац има право на државину заложене ствари, односно зложених ствари. Његова државина може бити непосредна или посредна, искључива или судржавина. Како сваки држалац има право на државинску заштиту, путем самопомоћи и у посебном судском поступку, вршење овог права може се показати јако важним за неког у положају залогодавца код регистарске залогe, будући да се на овај начин, поготово у случајевима када је његова државина посредна или судржавина, у великој мери доприносу очувању предмета заложног права. Тиме се чувају интереси обеју страна у заложном односу. а истовремено се инвестира у будуће пословање залогодавца. И овде видимо колико може бити специфичан и захтеван положај заложног дужника, у смислу повећаног притиска при вршењу појединих својинских овлашћења.

3.2.2. Право употребе

Власник зложене ствари има право да ту ствар употребљава, али и право да то не чини, као сваки други власник. Међутим, уколико би неупотребљавање ствари довело до умањења њене вредности и угрожавања права намирења заложног повериоца, он ће морати и да је употребљава.

У закону није детаљније регулисано ово овлашћење залогодавца, осим што је предвиђена могућност да се уговором о залози ограничи употреба предмета регистарске залогe, у правцу одређивања начина на који залогодавац може убудуће да га употребљава, као и да се искључе одређени начини употребе (чл. 26). Мишљења смо да се ради о непотпуном регулисању. Чини се да је овакав поступак законодавца усклађен са међународноправним тенденцијама ка препуштању садржине заложноправног односа аутономији воље страна. Мора се ипак имати у виду специфичност друштвеног и правног окружења примене овог закона: неразвијена традиција регулисања грађанскоправних, првенствено стварноправних односа, вишедеценијски транзициони карактер привреде и прилична урушеност концепта правне државе у пракси. Како је залогодавцу код регистарске залогe најчешће веома важно да употребљава зложену ствар ради остваривања профита и ради лакше и брже отплате дуга и како је то такође један од разлога постојања бездржавинске залогe, њега примена поменутих ограничења у употреби ствари може знатно погодити и отежати му положај. Уместо тога, требало је прописати да је заложни дужник у обавези да употребљава предмет заложног права са пажњом доброг домаћина, односно доброг привредника, у складу са природом ствари њеном дотадашњом наменом. Томе је требало додати и санкцију у духу одредаба Закона о хипотеци о овлашћењима заложног повериоца у случају када

због поступања дужника или трећег лица са заложеном ствари прети осујећење намирења његовог потраживања из вредности те ствари. Такође је могуће угледати се на одговарајуће одредбе ЗОО у случају кварења или губљења вредности заложене ствари.⁸⁹ Када је реч о стварима које су подложне кварењу или губљењу вредности повериочево потраживање је осујећено. ЗОО прописује у том случају да се ствар може продати, а да се цена положи код суда ради обезбеђења повериочевог потраживања. Мишљења смо да је оваква регулатива установљена ради заштите повериочевих интереса. Иако је дужник економски слабија страна поверилац не сме дозволити да његово потраживање буде осујећено због тога што је реч о стварима које су подложне кварењу. С друге стране поверилац је, приликом закључења уговора о залози, знао да је реч о стварима које су подложне кварењу. С обзиром на то да је био свестан тога да у неком тренутку вредност ствари може пропасти, требао је са дужником преговарати о ствари која ће бити предмет заложног права. Донекле, кривица је и његова и треба се узети у обзир да су стране слободне да, наравно у границама принудних прописа и јавних обичаја, своје односе уреде онако како њима одговара.

3.2.3. Право на убирање плодова

ЗОЗП предвиђа је да ако предмет заложног права даје плодове, залогодавац има право да их убире, али постоји и могућност да се уговори да ова могућност припада и залогопримцу. Подразумева се, вероватно, да се вредност тих плодова урачунава у износ обезбеђеног потраживања. Сматрамо да правној сигурности не би шкодило и да је, по угледу на регулисање ручне залогe, било предвиђено решење попут оног у ЗОО, по ком се, уколико плодови остају заложном повериоцу, износ чистог прихода од плодова одбија од трошкова на чију накнаду поверилац има право, затим од дужне камате и најзад од главнице (чл. 977, ст. 2 ЗОО).

Законом је предвиђено и да залогодавац има право да предмет заложног права изда у закуп и да закључује друге уговоре којима се предмет заложног права даје на употребу и прибирање плодова трећим лицима, ако уговором није друкчије предвиђено.⁹⁰ Из те одредбе закључујемо да се посебно може уредити таква једна ситуација издавања заложене ствари у закуп, што је, уосталом, у складу са напред коментарисаним одредбама о ограничењу залогодавчевог права на употребу ствари. И

⁸⁹

Види чл. 982, ст. 1 ЗОО

⁹⁰

Види: чл. 22 ЗОЗП.

овде бисмо нагласили да сматрамо да је сасвим довољно било уместо тога предвидети одговарајућа решења у случају да прети умањење вредности предмета регистарске залогe. Овако се неоправдано задире у вршење својинских овлашћења залогодавца, у много већој мери него код хипотеке. Неоправдано, из тог разлога што бездржавинско залагање покретних ствари довољно гарантује за коректно поступање залогодавца према сопственој ствари, на којој постоји заложно право, које му омогућава и да покрене, побољша или прошири своје пословање добијањем кредита, и да тај кредит лакше отплаћује употребом заложеног предмета.

И када је реч о уступању плодова заложном повериоцу, треба указати на могућу опцију да се таква могућност потпуно искључи законом, односно уговором, у складу са одговарајуће дизајнираном законском одредбом, управо зато што се, у духу логике бездржавинског залагања покретних ствари, жели охрабрити додатно профитирање и ојачавање положаја залогодавца.⁹¹

3.2.4. Располагање предметом регистарске залогe

Како залогодавац на својој страни задржава све прерогативе права својине, делује да није потребно посебно говорити о праву располагања, фактичког и правног, предметом регистарске залогe. Међутим, када ближе погледамо одредбе Закона о регистарској залози, видимо да се положај заложног дужника код овог заложног права битно разликује од положаја заложног дужника код других, сродних заложних права, ручне залогe и хипотеке.

Док ЗОО о томе нема одредаба, подразумевајући залогодавчево право располагања, а Закон о хипотеци квалификује као ништаву одредбу уговора о хипотеци која искључује право власника да отуђи предмет хипотеке или да га оптерети хипотеком у корист доцнијег повериоца, ЗОЗП садржи потпуно супротно решење. По одредбама чл. 24 и чл. 25 овог закона, стране у заложном односу слободне су да уговором о залози искључе право залогодавца да отуђи предмет заложног права и да искључи или ограничи његово право на даље залагање предмета регистарске залогe. Због чега постоји толика разлика у положају заложног дужника? Можда би један од одговора био да се покретне ствари теже следе и да се не може очекивати да, ако је продаја таквих ствари иначе део делатности залогодавца, сваки купац таквих ствари проверава у

⁹¹

UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions, 251.

Регистру залогe да ли су оне заложене. Ипак, и за то постоји решење. Заложене покретне ствари се могу и на одговарајући начин означити, а уколико је у питању роба која је стално у промету, претпоставка је да заложно право неће бити угрожено све док те робе има у одговарајућој количини и квалитету, на лагеру, у складишту, у производњи итд. Стога се чини неоправданом и претераном законска могућност уговорног искључења залогодавчевог овлашћења да заложну ствар отуђи.

Искључење овлашћења вишеструког залагања је такође неоправдано уколико се ради о вишеструком конституисању регистарске залогe, с обзиром на право првенства. С друге стране, може се донекле прихватити оправданост искључења даљег залагања ствари на којој је конституисана регистарска залогa, тако што ће се конституисати ручна залогa. Ручна залогa подразумева предасју ствари залогодавцу, а регистарска залогa осмишљена је и спроведена у законодавству и пракси управо да би се превазишли недостаци тог класичног облика залагања покретних ствари.

3.3. Обавезе заложног дужника

Прва и основна обавеза залогодавца је доказ о власништву ствари која је предмет залогe. Наиме, у интересу заложног повериоца је да предметна ствар у својини и државини заложног дужника, јер ће се из вредности исте намирити у случају да изостане добровољно испуњење обавезе. Такође, приликом подношења регистрационе пријаве наводе се и подаци о власнику заложене ствари.

3.3.1. Обавеза чувања и одржавања предмета залогe

Залогодавац је у обавези да одржава и чува вредност предмета залогe са пажњом доброг привредника, односно доброг домаћина и да врши све неопходне поправке предмета залогe.

Конкретно извршавање ове обавезе управља се по а) правном стандарду "доброг домаћина", односно "доброг привредника", а затим и према б) карактеристикама објекта залогe у конкретном случају.

а) Оба ова стандарда имплицирају објективни критеријум процене понашања залогодавца (критеријум који не зависи од индивидуалних својстава и способности, са одређеним корекцијама везаним за конкретне професије, делатности и старосне групе), и док се први односи на грађанскоправне облигационе односе, када је заложни дужник физичко лице које нема својство привредног субјекта, други се примењује у привредноправним односима, дакле, када су и заложни поверилац и заложни дужник

привредни субјекти.⁹² Стандард доброг домаћина (*bonus pater familias*) поставља критеријум понашања просечно пажљивог и уредног човека, који при коришћењу ствари, њеном чувању, управљању њом и њеном одржавању поступа разумно, брижљиво и уредно.⁹³ Тако, Француски грађански законик говори о поступању разумне особе (*personne raisonnable* - чл. 1197), односно о разумној пажњи и бризи (*les soins raisonnable* - чл. 1137 an.). Посебно је илустративан текст некадашњег члана 1137 Француског грађанског законика, који се односио на општу обавезу поступања са стварима свих оних који су по одредбама одговарајућих уговора дужни да ствари чувају и одржавају. Наиме, овим чланом је било предвиђено да је свако онај ког терети обавеза чувања и одржавања ствари дужан да искаже сву разумну пажњу и бригу, без обзира да ли је такво поступање, по правилима која важе за конкретни правни однос, у интересу само једне или је у интересу обеју уговорних страна. У случају регистарске залог, интерес постоји на обе стране: повериоцу је важно да се очува вредност предмета регистарске залог неопходна за намирење потраживања, а дужнику је у интересу да ствар сачува за каснију употребу, јер се он нада да врати дуг и да ствар продужи да користи за стицање добити.⁹⁴ По једној одлуци Трговачке коморе Врховног касационог суда Француске, и купац ствари на којој је продавац задржао право својине до исплате уговорне цене, у чувању и одржавању те ствари дугује пажњу доброг домаћина.⁹⁵

То је веома значајно да се констатује код правног положаја нашег заложног дужника, који је специфичан, јер се разликује од положаја власника у вршењу права својине на својој ствари, који се не потчињава наведеном правном стандарду, а приближава се обавези коју има заложни поверилац код ручне залог и истоврсној обавези плодоуживаоца. У вези са тим, може се поставити питање какве су последице непоштовања ове обавезе, на шта се опет надовезује и могуће разматрање одговарајућих правила о ручној залози, односно о хипотеци, с обзиром да ЗОЗП не садржи изричите одредбе. Ту се може говорити о начелу аутономије воље, али и о постојању правних празнина у овом закону. О томе ћемо говорити у наставку рада, на одговарајућем месту.

92

J. Радишић, Облигационо право, стр. 217-219, Лексикон грађанског права, Београд, 1995., 121-122.

93

Vocabulaire juridique, 135.

94

UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions, 252.

95

Cass.com., 26 mai 2010, no 09-66.344, Bull.civ. 2010, IV, no 101.

Неопходно је вратити се на стандард пажње доброг привредника и укратко се на њега осврнути, будући да Закон о регистарској залози у појединим својим одредбама посебно води рачуна о томе да ли је заложни дужник привредни субјект или не. ЗОО, међу основним начелима, утврђује и правила понашања у извршавању обавеза и остваривању права. Предвиђено је, у чл. 18, да су стране у облигационом односу дужне да у извршавању обавеза поступају са пажњом доброг привредника, односно доброг домаћина. Пажња доброг привредника подразумева већи степен пажње у односу на пажњу доброг домаћина, јер се ради о професионалцима⁹⁶. Она се управља по правилима струке, односно професионалне делатности и према обичајима у промету, односно узансама.

б) Обавеза се конкретизује и према предмету регистарске залогe, те ће њена садржина зависити од природе и врсте ствари, од тога да ли се ради нпр. о неживој ствари или о животињи и од тога која је конкретна намена ствари. Ако се ради о антикварним предметима, уметничким сликама и томе слично, мораће се са њима поступати на начин прописан за такве деликатне ствари. Ако је у питању машинерија за обраду земљишта или фабричке машине, важиће посебна правила о одржавању и начину коришћења. Уколико се, примера ради, возило употребљава искључиво као путничко, стандард "доброг домаћина" спречаваће његово коришћење за превоз товара. Ако се ради о псу који се такмичи на изложбама, тркачком коњу или стоци за приплод, мораће се примењивати одговарајућа пажња у нези, чувању, исхрани, тренинзима, односно биће забрањено да се животиња користи у друге сврхе (нпр. тркачки коњ или стока за приплод за вучу или обраду пољопривредног земљишта)⁹⁷.

Обавеза чувања и одржавања предмета регистарске залогe подразумева и очување његове вредности.

Шта ако залогодавац прекрши обавезу чувања и одржавања ствари? Закон о регистарској залози о томе не садржи посебну одредбу. Могуће је да стране у уговору предвиде одговарајућу санкцију, нпр. предају ствари трећем лицу на чување, уз обавезу залогодавца да сноси трошкове. Могуће је и угледати се на одговарајуће одредбе Закона о хипотеци. Као што је речено дужник је обавези да ствар чува за пажњом доброг привредника, односно доброг домаћина. Мишљења смо, да је ова обавеза, прописана првенствено у његовом интересу, тако што позитивно утиче на њега, односно да што пре намири повериочево потраживање, а предметну ствар задржи за себе. Код хипотеке

⁹⁶

Лексикон грађанског права, 121-122.

⁹⁷

Више, UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions, 243.

закон прописује⁹⁸ да поверилац има право да захтева додатно обезбеђење свог потраживања, ако је због дужниковог понашања вредност хипотеке умањена. Оваква регулатива је скроз оправдана, првенствено због тога што је дужник у обавези да ствар чува са пажњом доброг домаћина, он је, дакле, свестан тога како сме и треба да се понаша. Било би апсолутно неоправдано да због дужникове непажње поверилац осујети своје потраживање. Ове одредбе би аналогно требало применити када је реч о регистарској залози. С друге стране, закон прописује да поверилац има право да се обрати и суду у случају да је вредност хипотеке умањена.⁹⁹ Према одредби чл. 19 Закона о хипотеци, поверилац има право да захтева да суд нареди власнику, односно непосредном држаоцу, да престане са одређеним понашањем ако је због таквог понашања вредност предмета хипотеке смањена или због понашања које намерава да предузме прети опасност од смањења вредности непокретности. Заштиту повериоца према томе може да пружи само парнични суд који је надлежан да суди у грађанским односима уколико су повређена одређена грађанска права. Сматрамо, да би у интересу и једне и друге стране било добро угледати се на одредбе чл. 18 Закона о хипотеци. Дакле, уколико поверилац сматра да је његово потраживање осујећено најбоље је да са дужником нађе компромис на тај начин што ће дужник пружити додатно обезбеђење потраживања и тако избећи вођење судског поступка, које са собом вуче додатне трошкове, где се самим тим економски положај дужника погоршава. Тек уколико дужник не пружи додатно средство обезбеђења повериоцу не остаје ништа друго сем да своја права заштити у парничном поступку.

Што се тиче трошкова чувања и одржавања ствари, они, по правилу, падају на терет власника, мада, с обзиром да је поштовање ове обавезе у обостраном интересу, можемо се запитати, да ли је оправдано да све трошкове и терете поводом ствари сноси искључиво власник? Да ли би можда могло да се прихвати неко средње решење, па да се, нпр., неки од тих трошкова, рецимо, корисни трошкови (они којима се увећава вредност ствари), додају оном вишку вредности који се добије продајом ствари, и да му се, ако дође до принудне продаје, омогући и њихова наканда? Овде имамо супротну ситуацију у односу на умањење вредности ствари. Код умањења вредности ствари видели смо на који начин поверилац може себе да заштити. Али уколико дође до повећања вредности ствари било би неоправдано да поверилац добије ствар која има већу вредност, у односу на вредност његовог потраживања. Због тога би било пожељно

98

Види чл. 18, ст. 1 Закон о хипотеци.

99

Види чл. 19 Закон о хипотеци.

да се пре продаје ствари процени њена вредност и уколико се проценом стручњака утврди да је вредност ствари увећана у односу на вредност која је била позната у тренутку закључења уговора и било би оправдано да се дужнику надокнаде корисни трошкови које је имао приликом повећања вредности ствари, или да се ти трошкови додају оног вишку вредности који се добије продајом ствари.

3.3.2. Обавеза осигурања

Залогодавац је у обавези да ствар осигура од могућности настанка штете према месним приликама и врсти ствари.¹⁰⁰ Заложни дужник има обавезу да осигура заложену ствар од могућности ризика штете, што представља најзначајнију обавезу кад се обезбеђује плаћање робног, односно банкарског кредита, где ће заложни поверилац тражити каско осигурање уз обавезу да се полиса осигурања винкулира у корист заложног повериоца.¹⁰¹ Ова обавеза установљена је како у интересу повериоца тако и у интересу дужника. Поверилац има интерес да вредност ствари буде на оном нивоу који је важио у време закључења уговора о залози, јер би у случају умањења његово право на намирење било осујећено. С друге стране, дужник има интерес да осигура ствар ради заштите превасходно својих интереса. Постоји могућност да дужник своју обавезу ипак испуни на време, те ће ствар и даље остати у његовом власништву.

Ова могућност очигледно је предвиђена за случајеве када предмет регистарске залогe није већ осигуран. Сматрамо да ће, с обзиром да се, по правилу, које заложни дужник, иначе, користи за стицање добити, те ствари већ бити осигуране. Уколико то није случај, мишљења смо да је потребно, по угледу на одговарајућу регулативу о хипотеци, законом предвидети обавезу залогодавца да пре закључења уговора о регистарској залози, осигура предмет залогe од свих уобичајених ризика.¹⁰² Такво поступање је у обостраном интересу.

3.3.3. Обавеза сарадње

¹⁰⁰

Уколико је реч о ствари која је изложена ломљењу дужник би имао обавезу да овакву ствар осигура на тај начин што ће је склонити са критичног места, уложити у кутију и сл.

¹⁰¹

N. Сістїл, Стручни коментар Уговор о залози на покретној ствари и стицање заложног права уписаном у регистар залогe, Грађанско правни односи, 2008, 293.

¹⁰²

В. чл. 17, ст. 3 Закона о хипотеци.

Залогодавац, односно дужник, у обавези је да сарађује са заложним повериоцем у току поступка намирења, као и да пружи повериоцу сва неопходна обавештења везана за поступак намирења у супротном је дужан да причињену штету надокнади заложном повериоцу¹⁰³. У фази извршења заложни дужник је у обавези да се уздржава свих оних радњи којима може доћи до оштећења ствари, у супротном ће бити у обавези да надокнади штету.

Још једна јако значајна обавеза је сарадња залогодавца са залогопримцем у фази намирења, која подразумева обавезу пружања информације повериоцу, предају предмета залогне или исправе и уздржавање од радњи којима може да се оштети ствар¹⁰⁴.

У ситуацији када залогодавац одбија да добровољно преда предмет заложног права, законодавац предвиђа посебне одредбе којима се регулише овај проблем. Заложни поверилац има могућност да поднесе суду захтев за доношење решења о одузимању предмета заложног права од залогодавца, односно од лица у чијој државини се предмет налази.

У ситуацији када суд поступи по захтеву повериоца и донесе решење о одузимању предмета од стране залогодавца и уколико је залогодавац незадовољан оваквом одлуком исти може изјавити приговор против решења о одузимању предмета.

Сам поступак по приговору регулисан је Законом о извршењу и обезбеђењу у делу који се односи на извршење предајом покретних ствари. Када је реч о продаји једне или више индивидуално одређених ствари које се налазе код дужника поступак извршења се спроводи тако што се ствари одузимају од извршног дужника и уз издавање потврде предају се извршном повериоцу.

Поред наведеног, обавеза залогодавца је да трпи намирење заложног повериоца из предмета залогне, након што му буде достављено обавештење о намирењу.¹⁰⁵

Залогодавац је дужан да преузме све неопходне радње за намирење потраживања заложног повериоца, међу којима спада и предаја предмета залогне у државину повериоцу, односно исправе неопходне за стицање државине и уздржавање од радњи

¹⁰³

Овакав став усваја и судска пракса: „ Како је залогодавац М.Н. предметну ствар, односно трактор марке „Zetor“, тип 725BK.7257SS, број шасије 675000145FB8F1, број мотора 7854561 дао на коришћење трећем лицу, комисији С.Н. без претходног обавештења заложног повериоца о својој намери, обавезује се да истом надокнади материјалну штету у износу од 60.000,00 динара“ Пресуда Основног суда у Лесковцу П.бр.175/17 од 24.05.2017.

¹⁰⁴

Залогодавац је у обавези да сачува вредност ствари, дакле, он ствар може да користи сходно њеној уобичајеној намени, али је о сваком свом потезу дужан да обавести заложног повериоца. Заложни поверилац има највећи интерес сачувања вредности заложне ствари како би заправо у потпуности намирио своје потраживање али и трошкове које је имао након активирања акцесорног права.

¹⁰⁵

Обавештење о намирењу представља писани допис упућен заложном дужнику од стране заложног повериоца где се исти обавештава о намери да своје доспело потраживање намири из вредности заложног права. Иначе, обавештење је један од неопходних услова ради реализације заложног права које је као такво прописано законом.

којима се умањује вредност предмета залогe, у супротном је дужан да надокнади заложном повериоцу штету проузроковану кршењем наведених обавеза.

3.4. Положај заложног дужника у поступку намирења

Доспелост потраживања представља тренутак у коме је дужник у обавези да испуни дуговану тражбину.¹⁰⁶ Дужник запада у доцњу само ако је потраживање према њему доспело, тј ако поверилац може захтевати да га он испуни као и кад своју обавезу благовремено не испуни нити понуди њено испуњење. „Да би наступила дужничка доцња није довољно што постоји доспела тражбина која још није испуњена.“¹⁰⁷

Потребно је и да поверилац позове дужника да обавезу испуни, тј да га опомене. Опомена представља начин вршења захтева који је садржан у тражбини, у ствари опомена, позив или апел повериоца дужнику да испуни обавезу. И извесне радње којима се започиње неки поступак чија је сврха да се постигне испуњење обавезе, такође имају значај опомене.

У тренутку доспелости заложни поверилац стиче право да се намири из вредности ствари која представља предмет залогe. Поред тога што из вредности ствари може намирити главно потраживање, он има право на намирење камате али и трошкова које је имао у вези са наплатом свог потраживања.

У случају да је вредност ствари несразмерно већа у односу на потраживање вишак цене који се добије продајом заложене ствари дужан је да врати дужнику без одлагања. Ако заложни поверилац у року од осам дана не исплати заложном дужнику вишак цене добијен продајом изнад износа потраживања, плаћа залогодавцу прописану затезну камату.¹⁰⁸

По доспелости потраживања заложни поверилац је у обавези да се препорученим писмом обрати заложном дужнику како би га обавестио о својој намери да се намири из вредности ствари. Од тренутка када заложни дужник прими опомену тече поступак намирења, и од тог тренутка заложни дужник не може правно да располаже предметом заложног права без дозволе самог заложног повериоца. Заложни дужник има обавезу да сарађује са заложним повериоцем ради његовог намирења од

106

Дан доспелости потраживања је тренутак у коме је дужник у обавези да добровољно испуни своју обавезу, те се након тога активира заложно право, односно могућност да поверилац своје потраживање намири из вредности заложене ствари тако што ће исту продати.

107

Ј. Радишић, op.cit. 282.

108

Види: чл. 35 ЗОЗП.

оног тренутка од кад је примио обавештење, односно препоручено писмо. Од тог тренутка заложни дужник је у обавези да трпи последице намирења из заложног права. Све док ствар не буде била предата у државину заложног повериоца, заложни дужник је у обавези да се уздржи од свих радњи којима би дошло до умањења вредности ствари и тиме осујетиле повериочево намирење, у супротном заложни дужник је у обавези да надокнади штету.

Уколико више лица има претензије на ствари која је предмет заложног права, рецимо залогодавац или треће лице код ког се ствар налази, заложни поверилац је у обавези да и њих препорученим писмом обавести о својој намери. Заложни поверилац је у обавези да тражи да се и у Регистар залог евидентира податак о томе да је почео поступак намирења.

Заложни поверилац стиче државину на предмету залог е оног тренутка од кад је обавештење достављено заложном дужнику, односно залогодавцу када није реч о истим лицима или пак трећем лицу код ког се ствар налази.

ЗОЗП појединим одредбама предвиђа и посебан поступак намирења:

У случају да заложни дужник своју обавезу не изврши добровољно и не преда ствар заложном повериоцу на његов захтев, заложни поверилац своје право може остварити судским путем.¹⁰⁹

Највећа опасност код бездржавинског залагања, која је последица бездржавинског публицитета на лако преносивим покретним стварима, постоји због потребе да се пре продаје ствари успостави државина на страни од стране повериоца. У случају дужниковог одбијања да преда ствар или даљег отуђења покретне ствари која се тешко следи реализација бездржавинске залог е може бити проблематична чак и у судском поступку.¹¹⁰

Како би се у оваквим случајевима убрзао поступак наплате ЗОЗП је предвидео неoliko решења:

Заложни поверилац подноси суду захтев којим тражи да се донесе решење о одузимању ствари која је предмет заложног права, без обзира на то да ли се она налази у државини заложног дужника или неког трећег лица. Он овим захтевом у ствари тражи да се ствар која је предмет заложног права њему преда у државину. Захтев мора да садржи и одређену документацију која служи као доказни материјал о постојању

109

Оваква одредба интегрисана је у једном од Уговора о залози који је закључен између привредних друштава у коме је детаљно описано на који начин заложни поверилац може намирити своје потраживање у случају да дужник не испуни добровољно своју обавезу. Један од тих начина је рецимо продаја ствари посредством суда, односно продаја ствари у судском поступку.

110

М.Лазих: op.cit, 87.

уговора о залози, односно о томе да је извршен упис заложног права у Регистар залогe. Уз захтев се подноси уговор о залози као и оверени извод из Регистра залогe.

Суд је у обавези да по поднетом захтеву одлучи у року од три дана. Уколико усвоји захтев заложног повериоца односи решење о одузимању предмета заложног права. Поступак одузимања мора бити реализован у року од три дана од дана доношења решења.

У случају да заложни дужник, залогодавац који није исто лице или пак неко треће лице сматра да је повређено његово право на коришћење спорне ствари, може у року од три дана да уложи приговор против решења о одузимању предметне ствари авли оно не одлаже извршење истог. О приговору одлучује суд у извршном поступку, а све у складу са ЗИО.¹¹¹ Међутим, ова законска решења нису заштитила залогопрмица од свих ризика наплате потраживања.

У првом случају савесни стицалац под одређеним условима може стећи право својине на таквом предмету путем института стицање својине од невласника.¹¹² Право својине се може стећи од невласника ако су испуњене опште и посебне претпоставке.

Опште претпоставке су:

- да је стицалац савестан
- да је ствар покретна
- да је правни посао на основу кога је пренесена ствар на стицаоца теретан
- да је ствар предата стицаоцу.

Напред наведене претпоставке морају се кумулативно стећи с тим да је потребно да се оствари једна од следећих посебних претпоставки:

- да је ствар прибављена од невласника који у оквиру своје делатности ставља у промет такве ствари
- да је прибављена од невласника коме је власник продао ствар у државину на основу правног посла који није основ за прибављање права својине
- да је ствар купљена на јавној продаји.¹¹³

Приметно је да су законска решења постављена тако да се у највећој мери штити право својине као најшире право на овој ствари, док се интереси заложног повериоца стављају у други план. У случају уништења заложене ствари, заложно право се

¹¹¹
чл. 41 ст. 7 ЗОЗП.

¹¹²
Види чл. 31 ЗОЗП.

¹¹³
Види: Н. Планојевић, *Стицање својине од невласника*, Крагујевац, 2008, 93-114.

успоставља на осигураној суми, међутим обавеза залогодавца постављена је диспозитивно, тако да у случају неуговарања исте заложни поверилац у парничном поступку може захтевати накнаду штете.

Сматрамо да одредбе интегрисане у Закону о хипотеци¹¹⁴ треба применити и код института регистарске залогe. Када је реч о наведеном Закону истим је прописано да постоји обавеза власника да осигура предмет хипотеке од свих уобичајених ризика, те би овакво решење било пожељно применити када је реч о правном положају дужника код регистарске залогe како слабијој страни. Изгледа, да се законодавац ослања на савесност, обазривост али коректност субјеката заложноправног односа код бездржавинске залогe, уз могућност да слободно уреде ову обавезу, а све у складу са начелом савесности и поштења.¹¹⁵

3.5. Начин намирења заложног повериоца

Разлике у погледу начина намирења постоје у случају када је заложни дужник физичко или правно лице, односно привредни субјекат од чега зависи и његов правни положај.

У случају да заложни дужник има својство правног лица, односно да је реч о предузећу, привредном друштву, предузетнику, уговором о залози, као начин намирења, може бити предвиђено да заложни поверилац по доспелости потраживања, има право да се намири путем јавне продаје. Међутим, уколико ствар има тржишну или берзанску цену заложни поверилац има право да ствар прода по тој цени, или да је по тој цени задржи за себе, једино уколико таква одредба постоји у самом уговору.

Ако је реч о заложном дужнику који је физичко лице које је уговор о залози закључило изван оквира своје делатности, уговор о залози не сме да садржи одредбу о преносу предмета заложног права у својину заложног повериоца, ако његово потраживање не буде намирено о доспелости. Такође, у уговору о залози не сме да постоји одредба којом би заложни поверилац имао право да предмет заложног права прода по унапред одређеној цени или да га задржи за себе. Уговор може садржати одредбу којом ће предмет заложног права прећи у државину заложног повериоца уколико потраживање не буде намирено о доспелости. Такође, по доспелости, заложни поверилац и дужник могу да се споразумеју да предмет заложног права пређе у својину

114

Сл. Гласник РС бр. 115/2005.

115

Ј.Бркић, оп.цит. 171-174.

заложног повериоца уместо исплате дуга, или да се договоре о могућности да заложни поверилац може ствар да прода по одређеној цени или да је по тој цени задржи за себе. Чак и уколико је заложни дужник привредни субјекат уговор о залози не може садржати овакву одредбу јер је у правном промету завраћено уносити овакве клаузуле у уговор. (lex commisoria) Овакав споразум могућ је тек по доспелости потраживања, тада је дозвољено уговарање клаузуле лек коммисорија и марцијанског пакта. Вишак вредности која се оствари намирењем заложног повериоца изнад износа његовог потраживања, заложни поверилац је дужан да врати заложном дужнику без одлагања.¹¹⁶

3.6. Врсте продаје предмета заложног права

Продаја предмета заложног права може бити:

- судска продаја
- вансудска продаја
- јавна продаја путем надметања
- продаја по тржишној или берзанској цени
- непосредна погодба од стране заложног повериоца на онај начин на који би то учинио разуман човек водећи се сопственим интересима, али и интересима заложног дужника

3.6.1 Судска продаја

Након што се у Регистар залогa упише почетак намирења, заложни поверилац има право да захтева од суда да донесе одлуку о томе да се ствар, која је иначе предмет заложног права, прода или на јавној продаји или по текућој цени уколико има тржишну или берзанску вредност.¹¹⁷

Уколико би трошкови јавне продаје били несразмерно велики у односу на саму вредност ствари која је предмет заложног права, суд ће донети одлуку о томе да се

116

Види: чл. 28 ЗОЗП.

117

Овакав став заузима судска пракса: „ ЗОЗП, прописује у члану 43. да после извршеног уписа почетка намирења у регистар залогa, заложни поверилац може захтевати од суда одлуку да се предмет заложног права прода на јавној продаји или по текућој цени кад ствар има тржишну или берзанску цену. Наведено би даље значило да је упис почетка намирења као један од обавезних података из члана 62. поменутог Закона, услов за доношење одлуке суда да се предмет заложног права прода, коју одлуку изврши поверилац може захтевати као посебну процесну радњу са циљем предузимања извршине радње продаје. Упис података о почетку намирења поверилаца није услов за доношење решења о извршењу „ - Решење Привредног суда у Пожаревцу Ив. 173/16 од 14. 11. 2016. године делимично потврђено - делимично преиначено решењем Привредног апелационог суда у Београду Иж. 122/17 од 2. 2. 2017. године.

ствар прода непосредном погодбом на основу цене која је утврђена од стране стручњака. С друге стране, суд може одлучити да поверилац ствар прода ствар по цени утврђеној проценом стручњака, или да је, ако хоће, задржи за себе по тој цени.¹¹⁸

Како дужник није на време испунио своју обавезу поступак започиње доношењем решења о извршењу од стране суда, наравно након поднетог предлога за извршење. Међутим, како би суд поступио по поднетом предлогу претходно мора да има на увид документ на основу ког поверилац поткрепљује своје наводе, где ће извршити оцену подобности извршне исправе.

У тренутку када суд оцени да је извршна исправа подобна¹¹⁹ за доношење решења о извршењу¹²⁰ започиње поступак намирења. Након поднетог предлога заложни поверилац постаје извршни поверилац. Поступак намирења уређен је законом те се у већини случајева извршење се спроводи на покретним стварима које се налазе у својини и државини дужника. Суд је у обавези да претходно обавести сва лица, која имају евентуалне претензије на пописаним стварима, да је у току поступак намирења тако што ће им забранити да располажу тим стварима. Пре него што започне поступак намирења потребно је извршити процену вредности ствари. Процену врши јавни извршитељ, односно стручњак или вештак који одреди суд. Процена ствари врши се на основу тржишне цене ствари и то у месту прописа. Након процене ствари биће извршена и њихова продаја. Уколико је реч о стварима које су подложне кварењу продаја се може извршити и пре правноснажности решења о извршењу, уколико то предложи извршни поверилац или извршни дужник.

Начин продаје ће одредити јавни извршитељ, и то или путем усменог јавног надметања или непосредном погодбом. Уколико је у питању нека ствар која има већу вредност (рецимо уметничка слика познатог сликара) ствар ће се продати путем јавног надметања.

118

Види чл. 980 ЗОО.

119

Овакав став усваја и судска пракса: Одредбом члана 47. став 1. Закона о извршењу и обезбеђењу ("Службени гласник РС", бр. 106/2015) прописано је да је извршна исправа подобна да се на основу ње донесе решење о извршењу ако садржи податке о извршном повериоцу, извршном дужнику и предмет, врсту и обим испуњења обавезе. Ако у извршној исправи није одређен рок за добровољно испуњење обавезе, он износи осам дана од достављања извршне исправе извршном дужнику - Решење Привредног суда у Пожаревцу Ии. 178/17 од 13. 6. 2017. године потврђено решењем Привредног апелационог суда у Београду Иж. 999/17 од 20. 7. 2017.године.

120

Судска пракса каже: Одређује се извршење и то пописом, проценом и продајом покретних ствари извршног дужника Г.Н. из Лесковца, које се налазе у државини извршног дужника, као и намирењем извршног повериоца из продајне цене ради наплате потраживања извршног повериоца из првог ства овог решења- Решење о извршењу Основног суда у Лесковцу ИИв 857/19 од 12.05.2019.године.

Мишљења смо да је за дужника можда боље уколико би ствар била продата путем усменој јавног надметања. Продаја надметањем се одређује кад ствар има већу вредност, чак постоји могућност да се ствар прода по цени која је већа од процењене вредности. Када говоримо о непосредној погодби извршитељ с једне и купац с друге стране закључују уговор. Овде се некако најмање води рачуна о дужнику, јер је интерес извршитеља да из те цене намири најпре трошкове поступка, награду за успешно спровођење извршења као и потраживање повериоца. А с друге стране, када је реч о усменом јавном надметању, у обзир се узима најповољнија понуда, односно понуда оног ко највише нуди, те би у том случају постојала могућност да се вишак вредности од продате ствари исплати дужнику.

3.6.2 Вансудска продаја

До вансудске продаје ствари која чини предмет заложног права може се приступити једино уколико је овај вид продаје предвиђен уговором о залози.¹²¹ Поступак вансудског намирења почиње истеком рока од 30 дана од дана објављивања обавештења од стране Регистра залог.¹²² Дужник своју обавезу може да измири све док не дође до продаје предмета заложног права. Након тога, заложни поверилац може да се намири из вредности ствари. Један од тих начина је и вансудска продаја.

Међутим, закон предвиђа могућност да залогодавац може оспорити право заложног повериоца да се намири вансудским путем, ако у року од 30 дана од уписа почетка намирења у Регистар залог поднесе тужбу суду и доказе да повериочево потраживање не постоји, да није доспело на наплату или да је дуг исплаћен.¹²³

Подношење тужбе не спречава поступак намирења, осим уколико залогодавац поднесе доказ којим би потврдио тачност својих навода на које се позива у тужби. При одређивању рокова суд ће увек обраћати важност на нарочиту хитност у решавању ових спорова.¹²⁴

121

Види: Чл. 44 ст. 1 ЗОЗП

122

Види: чл. 36, ст. 2 ЗОЗП

123

Види: Чл. 49 ЗОЗП.

124

Овакав став заузет је и у пракси: „Право заложног повериоца може се оспоравати тужбом а која је предвиђена Законом о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. гласник РС бр. 57/2003, 61/2005, 64/2006-испр. 99/2011). Одредбом члана 49. овог Закона је прописано да залогодавац може оспоравати права заложног повериоца да се намири вансудским путем ако у року од 30 дана од уписа почетка намирења у регистар залог поднесе тужбу суду и докаже да повериочево потраживање или заложно право не постоји, да потраживање није доспело за наплату или да је дуг исплаћен. Подношење тужбе не спречава поступак намирења,

3.6.3 Јавна продаја путем надметања

Уколико је уговором о залози предвиђена могућност вансудске јавне продаје путем надметања извршни поверилац има право да приступи таквој продаји. Уколико је заложни дужник физичко лице које је уговор о залози заључило ван окрвира своје привредне делатности, реализација оваквог начина продаје могућа је једино уколико су се заложни дужник и заложни поверилац споразумели о оваквом начину продаје у тренутку доспелости потраживања. Продаја ће се обавити посредством лица које се стручно бави оваквом делатношћу.

3.6.4 Продаја по тржишној или берзанској цени

Продаја ствари која је предмет заложног права могућа је и по тржишној или берзанској цени уколико су се заложни дужник и заложни поверилац о томе споразумели у тренутку доспелости потраживања.

Тржишна цена је она цена по којој се исте или сличне ствари редовно продају под уобичајеним околностима на месту и у време продаје заложног права. У случају у месту и времену продаје заложног права ствар нема тржишну цену, ствар ће се у том случају продати у односу на цену на најближем тржишту.

Берзанска цена је она цена по којој се исте или сличне ствари продају на најближој берзи.

Међутим, шта чинити уколико ствар нема ни тржишну ни берзанску цену? У том случају заложни поверилац ће ставр продати на начин на који би то учинио разуман и пажљив човек руководећи се сопственим интересима, али и интересима заложног дужника.

Заложни поверилац има право да продају повери и трећем лицу које се бави продајом таквих ствари као занимањем. Треће лице ће продају ствари обавити у име и за рачун заложног повериоца. Заложни поверилац и треће лице које врши продају солидарно су одговорни заложном дужнику уколико му нанесу штету.

125

изузев ако залогодавац поднесе јавну исправу или приватну исправу оверену на законом прописани начин, која садржи доказ да повериочево потраживање или заложно право не постоји, да потраживање није доспело за наплату или да је дуг исплаћен. При одређивању рокова и рочишта по тужби залогодавца, суд ће увек обраћати нарочиту пажњу на потребу хитног решавања ових спорова“ - Пресуда Врховног касационог суда, Прев. 24/17 од 25. 5. 2017.године.

125

Види: чл. 47 ЗОЗП.

3.7 Обавештење заложног дужника о продаји заложене ствари

Купац ствари која је предмет заложног права стиче право својине без терета, без обзира на то да ли је ствар купљена на судској, вансудској продаји, по тржишној или берзанској цени. Претпоставља се да је купац покретне ствари савестан стицалац, те се његово право својине стечено на овај начин не може оспоравати због евентуалних пропуста насталих у поступку продаје.

Заложни поверилац је у обавези да о дану, часу и месту продаје обавести заложног дужника, али и залогодавца, уколико није реч о истом лицу и треће лице код ког се ствар налази.

У случају да нису обавештени, или да је продаја извршена без присуства горе побројаних лица, заложни поверилац има обавезу да их обавести о свим околностима продаје, нарочито о цени по којој је ствар која је предмет заложног права продата, начину њене продаје, али и о трошковима са којима је продаја била скопчана.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Регистарска залога је институт који спада у категорију реалних средстава обезбеђења које настаје без предаје предмета ствари у државину заложног повериоца, већ самим уписом заложног права у регистар залоге. Основни интерес повериоца је да његово потраживање буде намирено. Реч је о стварноправном институту који је успео да одговори на бројне захтеве који се односе на ефикасност и сигурност потраживања, али и да осигура интересе обе уговорне стране.

Основна карактеристика регистарске залоге састоји се у томе што ствар, која је предмет залоге, остаје у државини заложног дужника, с правом коришћења, наравно, без умањења вредности ствари. Ово је веома значајно ако је реч о заложном дужнику, који предметну ствар користи за обављање делатности којом се бави. Сама чињеница да ствар остаје у државини заложног дужника је главни разлог због ког је регистарска залога заживела у пракси. Уколико потраживање заложног повериоца о доспелости не буде намирено доћи ће до уновчења предмета регистарске залоге.

Правни положај заложног дужника код регистарске залоге знатно се разликује од правног положаја залогодавца код сродних заложних права - ручне залоге и хипотеке. На основу поређења са традиционалним облицима залагања мишљења смо да је правни положај дужника знатно побољшан у односу на ручну залогу и хипотеку. Превасходно начин настанка регистарске залоге, односно упис заложног права у Јавни регистар који представља јединствену електронску базу на нивоу Републике Србије, ствара неки вид

правне сигурности чиме се постиже ефикасније остварење принципа публицитета овог права (у односу на ручну залогу). Предмет ручне залоге је индивидуално одређена и непотрошна покретна ствар, док је код предмета регистарске залогe најбитнија је вредност ствари, без обзира на то о којим стварима говоримо. Што се тиче хипотеке постоји много више сличности него ли разлика када је реч о поређењу ова два института. И код једног и код другог облика залгања дужник задржава право државине на ствари, при чему у оба случаја има право да ствар користи, па чак и да увећа вредност исте. Али основна разлика је та што се хипотека заснива на непокретним стварима које умногоме имају другачију правну судбину него када је реч о покретним. Хипотезу о разлици која постоји између правног положаја заложног дужника у односу на традиционална средства обезбеђења потврдили смо на тај начин што смо у раду свако појединачно овлашћење упоредили са овлашћењима које дужник има код традиционалних облика залгања. Сама чињеница да ствар остаје у државини заложног дужника са могућношћу коришћења ствари и прибирања плодова показује да је његов правни положај на завиднијем нивоу у односу на ручну залогу, код које он нема државину на предметној ствари, те је хипотеза о предности правног положаја дужника у односу на традиционална средства обезбеђења потраживања у истраживању потврђена.

Правни положај заложног дужника инспирисан је потребом да се потпуније задовоље интереси обеју страна у заложном односу - и залогопримца да обезбеди што боље намирење потраживања, и залогодавца да добије кредит под што повољнијим условима, а да истовремено не буде лишен могућности да даљим коришћењем заложене ствари остварује профит и лакше отплаћује дуг. У праву Републике Србије је та сврха остварена је увођењем института регистарске залогe. Међутим, уочили смо и одређене недостатке који се односе на регулативу правног положаја заложног дужника. Наиме, у закону не можемо наићи на одредбу каква права има залогодавац у случају да повећа вредност ствари, као и на које трошкове би он имао право у том случају. Сама чињеница да залогодавац ствар има у својој државини, као и да редовном употребом може увећати њену вредност, не значи да вредност ствари повећава у интересу повериоца. Залогодавац то ради у свом интересу, јер је превасходно дужан да ствар чува као добар привредник, односно домаћин, а с друге стране у нади је да ће ипак намирити поверичево потраживање и да ће ствар са повећаном вредношћу остати у његовој државини. Даље, у тренутку доспелости потраживања поверилац има право да се намири из вредности заложене ствари непосредном погодбом или јавном продајом. У закону не постоји одредба који би вид продаје био најповољнији за дужника, узимајући у обзир да сам поступак продаје са собом повлачи и извесне трошкове, као што су судски трошкови, трошкови извршења, трошкови на име награде за успешно

спровођење извршења, то су све додатни трошкови који падају на терет дужника, укључујући и неизмирно поверичево потраживање. Полазна хипотеза о потпунијем задовољењу интереса обеју страна у истраживању није потврђена.

Регулатива правног положаја заложног дужника је још једна потврда да у савременом праву не можемо више да се држимо изреке *Res mobiles res vilis* - Покретне ствари су мање вредне ствари (у односу на непокретности). На основу спроведеног истраживања може се уочити које све покретне ствари могу бити предмет залагања, као и да оне имају велику вредност у савременим условима пословања. У случају нужде предмет залагања ће бити и оно што је залогодавцу неопходно потребно ради обављања своје уобичајне делатности, па чак и ствари које за дужника имају афекциону вредност. Рецимо, када бисмо узели у обзир пољопривредника, залагање трактора за њега има велики значај јер је то основно средство којим може обрађивати земљу. С друге стране, како му је та ствар неопходно потребна залогодавац ће се потрудити да на све могуће начине исплати дуг, јер је свестан тога да у случају неисплате дуга остаје без основног средства за обраду земље. Полазна хипотеза о томе колику вредност имају покретне ствари када се посматрају као предмет заложног права, током истраживања је потврђена.

Циљ писања овог рада је да укаже на садржину бездржавинског залагања односно на права и обавезе субјеката са акцентом на правни положај слабије стране, односно заложног дужника у теорији, а и у пракси, укључујући и поређење са традиционалним облицима залагања, хипотеком и ручном залогом.

Истраживањем се показало да је регистарска залога институт који је далеко кориснији у односу на друга средства обезбеђења, тачније кориснији у односу на ручну залогу код које имамо пренос ствари у повериочеву државину. Положај заложног дужника је увелико побољшан тиме што му је дата могућност да предмет залогне користи, убире плодове, уз могућност да чак и повећа вредност ствари. А оно што је заправо и најбитније и што карактерише регистарску залогу је то што ствар и даље остаје у државини дужника, тако да је он донекле мотивисанији да дуг исплати о доспелости јер је свестан могућности да губи ствар у оном тренутку кад поверилац одлучи да активира заложно право те се основу спроведеног истраживања изводи се закључак да Закон о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар садржи одредбе које представљају добро законско решење кад је у питању правни положај заложног дужника. Међутим, приликом истраживања уочили смо и извесне недостатке због чега и хипотеза о "задовољењу интереса обеју страна" није потврђена у потпуности .

У данашње време највећи део активности привредних субјеката одвија се захваљујући кредитирању. Циљ овог рада је указивање на бројне промене које су уследиле када је реч о заложно-правним односима, а један од најбитнијих јесте предност овог института у односу на класичне заложно-правне институте.

Мишљења смо да свака земља треба да има добро уређен систем реалних права обезбеђења, на тај начин што се погодности неће односити само на повериоца, већ се мора сагледати и правни положај дужника, уз могућност да у што мањој мери његова имовина буде оптерећена. Ипак, дужници су често обични људи који имају породицу, обични грађани који покушавају да опстану у овом данашњем свету или привредници који се тешко носе са условима тржишног надметања, и због тога је регистарска залога један од института који им омогућава да заштите свој правни положај.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Бабић Илија, Увод у Грађанско и стварно право, Београд 2017. година
2. Бранков Боба, Залога на покретним стварима уписаним у регистар, часопис за правну теорију и праксу, Нови Сад, 2016. година
3. Бркић Јелена, Бездржавинска залога, часопис Право и политика, Нови Сад-Сремска Каменица, 2010. Година
4. Вучковић Милица, Заложно право на покретним стварима уписаним у регистар, Зборник радова “Хармонизација грађанског права у региону”, Ниш, 2013. година
5. Гамс Андрија, Стварно право, Београд 1959. година
6. Јотановић Раденко, Регистрована залога према оквирном закону о залозима, часопис за правну теорију и праксу, Бања Лука, 2015. година
7. Ковачевић Куштримовић Радмила, Лазивић Мирослав, Стварно право, Ниш 2006. година
8. Лазивић Мирослав, Права реалног обезбеђења, Ниш, 2009. година
9. Лазивић Мирослав, Предности и недостаци хипотеке као средства обезбеђења потраживања, Правни живот, Београд, 1995. година
10. Медић Душко, Заложно право, Београд, 2002. година
11. Медић Душко, Хипотека и остала реална средства обезбеђења потраживања-стање и правци развоја, Бања Лука, 2005. година
12. Медић Душко, Ново Стварно право Републике Српске, Бања Лука, 2011. година
13. Орлић Миодраг, Станковић Обрен, Стварно право, Београд, 2014 године
14. Орлић Миодраг, Заложно право, у: Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада, Београд, 1978 година
15. Попов Даница, Залога на покретним стварима уписаним у регистар у праву Републике Србије, Зборник радова Правног факултета, Нови Сад. 2009. године
16. Планојевић Нина, Стицање својине од невласника, Крагујевац, 2008. година
17. Рашовић Зоран, Право обезбеђења потраживања, Подгорица, 2010. година
18. Рашовић Зоран, Стварно право, друго издање, Подгорица, 2005. година
19. Радишић Јаков, Облигационо право, Београд, 2009. година
20. Стојановић Драгољуб, Бездржавинска залога, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 1971. година
21. Станковић Обрен, Стварно право, Београд, 2014. година
22. Стојановић Драгољуб, Стварно право, Београд, 1987. година
23. Стојановић Драгољуб, Право обезбеђења кредита, Београд, 1997. година
24. Тешић Ненад, Регистрована залога, Београд, 2007. година.

26. Једнообразни трговачки законик САД, 1962, Институт за упоредно право Београд 1966. година
27. Uncitral legislative Guide on Secured Transactions, United Nations, New York, 2010.
28. La loi sur le nantissement du fond de commerce, Indonesia, 1909.
29. Johan H. Wigmore, The Pledge-Idea a Study in Comparative Legal Ideas, "Harvard Law Review", 1897.
30. Fritz Schulz, Classical Roman Law, Oxford University Press, 1951.
31. Carlson David G., On the Efficiency of Secured Lending 80, "Virginia Law Review", 1994.

Прописи:

1. Закон о заложном праву на покретним стварима и правима уписаним у регистар (*Сл. гласник РС*", бр. 57/2003, 61/2005, 64/2006 - испр., 99/2011 - др. закони и 31/2019)
2. Закон о облигационим односима (*Сл. лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, *Сл. лист СРЈ*, бр. 31/93, *Сл. лист СЦГ*, бр. 1/2003 - Уставна повеља и *Сл. гласник РС*, бр. 18/2020)
3. Закон о поступку регистрације у агенцији за привредне регистре (*Сл. Гласник РС бр. 99/2011, 83/2014 и 31/2019*)
4. Закон о регистрованим залогама на покретним стварима и чланским уделима (*Сл. Гласник РС*. бр. 16/2000, 52/2001)
5. Закон о власништву и другим стварним правима, (Народне новине Републике Хрватске, бр. 132/98),
6. Закон о извршењу и обезбеђењу (*Сл. Гласник РС*, бр. 31/11, 99/11)
7. Закон о хипотеци (*Сл. Гласник РС*, бр. 115/05)
8. Закон о основама својинско-правни односа (*Сл. лист СФРЈ*, бр. 6/80 и 36/90, *Сл. лист СРЈ*, бр. 29/96 и *Сл. гласник РС*, бр. 115/2005 - др. закон).
9. Закон о залози као средству обезбеђења потраживања (*Сл. лист РЦГ* 38/02)
10. Породини закон (*Сл. гласник РС*", бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015)
11. Правилник о садржини регистра заложног права на покретним стварима уписаним у регистар и документацији потребној за регистрацију (*Сл. Гласник РС бр. 31/2013*)

Судска пракса:

1. Пресуда Врховног Касационог суда Прев.437/99 од 29.09.1999. године
2. Пресуда Привредног Апелационог суда Пж 8307/10 од 12.11.2010. године
3. Пресуда Врховног Касационог суда Прев.139/15 од 17.12.2015. године
4. Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж 2673/16 од 28.09.2016. године
5. Решење Привредног суда у Пожаревцу Ив 173/16 од 14.11.2016. године
6. Решење Привредног суда у Лесковцу Ив 178/17 од 13.06.2017. године
7. Решење о извршењу Основног суда у Лесковцу ИИв 857/19 од 12.05.2019. године

Интернет странице:

1. www.apr.gov.rs
2. www.paragraf.rs
3. www.propisionline.rs
4. www.besplatnapravnapomoc.rs
5. www.alsu.gov.rs
6. www.vk.sud.rs
7. www.propisi.net
8. www.harmonius.org.
9. Swiss Civil Code, <http://www.admin.ch>

Сажетак

Садржина регистарске залогe, са посебним освртом на правни положај заложног дужника

Тема мастер рада је правни положај дужника код регистарске залогe. Заложно право на покретним стварима уписаним у регистар залогe представља стварно право на туђој ствари које овлашћује титулара да, у случају да потраживање не буде измирено о доспелости, своје право оствари тако што ће из добијене вредности заложене ствари наплатити потраживање, и то без обзира у чијој својини, односно државини се налази предмет залогe.

Основни извор права у нашој земљи који регулише овај институт је Закон о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар залогe. Једна од основних специфичности регистарске залогe је та да она спада у категорију споредних, односно акцесорних права. То значи да њена судбина зависи превасходно од главног права, потраживања чијем обезбеђењу служи. Ако обезбеђено потраживање престане да постоји угасиће се и регистарска залогa.

Регистарска залогу одликује начело формализма што значи да она настаје на основу закључења уговора у писаном облику између уговорних страна. Уговорне стране су залогопримац и залогодавац. Након закључења уговора следи упис заложног права у јавну евиденцију, односно код Регистра залогe. Како одредбе закона предвиђају порверилац стиче заложно право у тренутку уписа у регистар залогe, осим уколико није другачије одређено.

Велики акценат стављен је на оног ко дугује, односно на залогодавца. Залогодавац је лице које има право својине или неко друго право на основу ког слободно располаже предметом залогe. Залогодавац не мора бити само дужник, већ било које треће лице које пружа обезбеђење потраживања.

Као што је већ речено уговор о залози склапа се између заложног повериоца и залогодавца. Залогодавац је у обавези да чува заложу ствар са пажњом доброг привредника, односно доброг домаћина, да је одржава у исправном стању и врши потребне оправке. С обзиром на то да је ствар све време у државини заложног дужника он има могућност вршења својинских овлашћења на заложеној ствари, тако што ће исту користити сходно њеној намени, фактички правно располагати њоме, наравно уз сав напор и труд да не умањи вредност ствари, јер би то отежало његов положај.

У тренутку доспелости заложни поверилац има право намирења. Залогодавац ће или намирити потраживање или ће трпети намирење повериоца из вредности заложене ствари.

Уколико у тренутку доспелости залогодавац не намири повериочево потраживање заложно право, као споредно право, се активира. Заложни поверилац ће се намирити из вредности заложене ствари једино уколико има државину на заложеној ствари. Важно је напоменути да заложни поверилац државину стиче у тренутку када дужник западне у доцњу, а право да захтева предају ствари у државину има након обавештења дужника о почетку намирења. Заложни дужник је дужан да након пријема обавештења повериоцу преда ствар. Уколико не поступи по захтеву повериоца, заложни поверилац ће своје право остварити преко суда на тај начин што ће од суда захтевати да суд донесе одлуку о одузимању ствари од заложног дужника или трећег лица.

У случају да дужник добровољно измири своју обавезу регистарска залога се гаси на тај начин што се заложно право брише из регистра залоге на захтев заложног повериоца, дужника или залогодавца када то није исто лице. Оно што претходи брисању заложног права је обавеза подношења писмене изјаве повериоца да пристаје на брисање, што значи да је залогодавац измирио своју обавезу.

Циљ писања овог рада је да укаже на садржину бездржавинског залгања, односно на права и обавезе субјеката са акцентом на правни положај слабије стране, односно заложног дужника у теорији, а и у пракси, укључујући и поређење са традиционалним облицима залагања, хипотеком и ручном залогом. Методи који су примењени приликом истраживања, као и израде мастер рада су: нормативни, догматски, упоредно-правни и анализа садржаја.

Кључне речи:

- заложни поверилац
- залогодавац
- регистарска залога
- државина

–потраживање

–намирење

Summary

Legal Content of Registered Pledge, with special account on the legal position of the debtor

The topic of the master's thesis is the legal position of the debtor in the case of a registered pledge. A lien on movable property entered in the pledge register is a real right on someone else's property which authorizes the holder to, in case the claim is not settled on maturity, exercise his right by collecting the claim from the obtained value of the pledged thing, regardless of whose property, ie the state is the subject of the pledge.

The main source of law in our country that regulates this institute is the Law on Pledge on Movable Property Entered in the Pledge Register. One of the basic specifics of the registration pledge is that it belongs to the category of secondary, ie accessory rights. This means that its destiny depends primarily on the main right, the claims it secures. If the secured claim ceases to exist, the registration pledge will also be extinguished.

The registration pledge is characterized by the principle of formalism, which means that it arises on the basis of the conclusion of a contract in writing between the contracting parties. The contracting parties are the pledgee and the pledgor. After concluding the contract, the pledge right is entered in the public records, ie with the Pledge Register. As the provisions of the law provide, the creditor acquires the right of pledge at the time of entry in the pledge register, unless otherwise specified.

Great emphasis is placed on the one who owes, that is, on the pledgor. A pledgor is a person who has the right of ownership or some other right on the basis of which he freely disposes of the subject of the pledge. The pledgor does not have to be just a debtor, but any third party that provides security for the claim.

As it has already been said, the pledge agreement is concluded between the pledge creditor and the pledgor. The pledgor is obliged to keep the pledged item with the care of a good businessman, ie a good host, to maintain it in good condition and make the necessary repairs. Considering that the thing is in the state of the pledge debtor all the time, he has the possibility of exercising property powers on the pledged thing, by using it according to its purpose, in fact legally disposing of it, of course with all effort and effort not to diminish the value of the thing, because it would complicate his position.

At the time of maturity, the pledgee has the right to settle. The pledgor will either settle the claim or will suffer the settlement of the creditor from the value of the pledged thing.

If at the moment of maturity the pledgor does not settle the creditor's claim, the pledge right, as a secondary right, is activated. The pledge creditor will settle from the value of the pledged thing only if he has the state on the pledged thing. It is important to note that the pledge creditor acquires the state at the moment when the debtor is late, and he has the right to request the delivery of things to the state after notifying the debtor of the beginning of settlement. The pledge debtor is obliged to hand over the thing to the creditor after receiving the notification. If he does not act upon the creditor's request, the pledge creditor will exercise his right through the court by requiring the court to make a decision on confiscation of the property from the pledge debtor or a third party.

In case the debtor voluntarily settles his obligation, the registered pledge is extinguished by deleting the pledge right from the pledge register at the request of the pledge creditor, debtor or pledgor when it is not the same person. What precedes the deletion of the pledge right is the obligation to submit a written statement of the creditor to agree to the deletion, which means that the pledgor has settled his obligation.

The aim of writing this paper is to point out the content of stateless commitment, in the rights and obligations of entities with an emphasis on the legal position of weak parties, the debtor on theory and in practice including naming. The methods used during the research as well as preparation of the masters thesis are: normative, dogmatic, comparative-legal and content analysis.

Key words:

- pledgee
- pledgor
- registered stock
- state
- claim
- settlement

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Марија Станојевић рођена је 26. новембра 1994. године у Лесковцу. Завршила је Основну школу “Коста Стаменковић у Лесковцу” са одличним успехом као и економску школу “Ђука Динић”, правно-биротехнички смер такође са одличним успехом.

Након завршетка средње школе уписује основне студије на Правном факултету у Нишу 2013. године и основне академске студије завршила је 22. марта 2018. године са просечном оценом 8,82.

Октобра 2018. године уписала је мастер академске студије на Правном факултету у Нишу-ужа грађанско-правна област.

По завршетку студија почиње са обављањем приправничког стажа у Нишу у адвокатској канцеларији Жикић у трајању од годину дана. Након годину дана, по промени места пребивалишта, наставља стаж у адвокатској канцеларији Такић у Лесковцу све до стицања услова за полагање правосудног испита. Служи се енглеским језиком и поседује висок ниво знања на рачунару.